Socialutskottets betänkande 1986/87:17

om anslag till arbetsmiljö m. m. (prop. 1986/87:100 bil. 12 delvis)

SoU
1986/87:17

I betänkandet behandlas regeringens förslag i proposition 1986/87:100 bil. 12 (arbetsmarknadsdepartementet) såvitt avser avsnitt C. Arbetslivsfrågor punkterna C 1 och C 2 samt hemställan s. 115. Förslagen under punkterna C 3–6 i propositionen behandlas av arbetsmarknadsutskottet i betänkandet AU 1986/87:11.

Sammanfattning

Utskottet tillstyrker i betänkandet regeringens förslag till medelsanvisningar för arbetarskyddsverket (arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen).

Utskottet behandlar vidare ett antal motionsyrkanden (s, m, fp, c och vpk) om olika insatser på arbetsmiljöns område. Samtliga motionsyrkanden avstyrks.

Vpk-ledamöten har ensam avgett 15 reservationer till förmån för olika motionsförslag (vpk, s, fp). Vpk-ledamoten och fp-ledamöterna har reserverat sig gemensamt till förmån för ett motionsförslag (s) om rökfri arbetsmiljö. Fp-ledamöterna har också reserverat sig till förmån för ett motionsförslag (fp) om omplacering av gravida. Vidare har m-ledamöterna reserverat sig till förmån för två motionsförslag (m) om ersättning till asbestskadade och om arbete åt ungdomar under 18 år. C-ledamöterna har avgett tre reservationer; beträffande offentliggörande av testresultat för bildskärmar, kvinnors arbetsmiljö i tunga arbeten samt s. k. säkerhetsdagar i skogen.

TIONDE HUVUDTITELN

Proposition 1986/87:100 bil. 12

Regeringen har under avsnitt C punkterna C 1 och C 2 (s. 116–122) föreslagit riksdagen

(C 1) att till Arbetsmiljö–Tillsyn och forskning för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 318 849 000 kr,

(C 2) att till Arbetarskyddsstyrelsen: Anskaffning av vetenskaplig apparatur för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 3 305 000 kr.

Regeringen har vidare berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som i propositionen anförts om

1. framtida bildskärmar
2. tillsynen av arbetsmiljön.

Motioner

I motion 1986/87:So701 av Lars-Ove Hagberg m. fl. (vpk) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag som innebär att de fackliga representanterna i såväl arbetarskyddsverkets styrelse som yrkesinspektionsnämnderna får majoritet.

I motion 1986/87:So702 av Lars-Ove Hagberg m. fl. (vpk) hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär att en datamiljökommission tillsätts för att övervaka riskerna med den snabbt tilltagande datoriseringen och ge förslag till riktlinjer för en bra arbetsmiljö där datorer och ny teknik används,
2. att riksdagen hos regeringen begär åtgärder så att kvinnor som planerar graviditet eller är gravida får lagstadgad rätt till omplacering eller ledighet med bibehållen lön vid misstänkt risk för fosterskada i arbetsmiljön.

I motion 1986/87:So703 av Lars-Ove Hagberg m. fl. (vpk) hemställs att riksdagen hos regeringen begär åtgärder som syftar till att snarast skapa strikta regler på arbetarskyddets område för att därigenom åstadkomma en säker arbetsmiljö.

I motion 1986/87:So704 av Lars-Ove Hagberg m. fl. (vpk) hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär ett samlat program mot belastnings- och förslitningsskador att föreläggas riksdagen,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att forskning om åtgärder mot belastningssjukdomar fortsättningsvis bör prioriteras i arbetsmiljöarbetet med ökad inriktning på sambandet mellan förslitnings- och belastningsskador och ackord och arbetsorganisation som ökar intensitet och ensidighet i arbetet,
3. att riksdagen hos regeringen begär förslag som innebär att skyddsombud och lokal fackförening ges vidgad rätt att stoppa arbete som utsätter den arbetande för förslitnings- och belastningsskador.

I motion 1986/87:So705 av Birthe Sörestedt (s) och Hans Pettersson i Helsingborg (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om vissa asbestskadade arbetstagare.

I motion 1986/87:So706 av Gullan Lindblad (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär en översyn av arbetsmiljöförordningen i syfte att undanröja hinder för ungdomar under 18 år att få arbete.

I motion 1986/87:So708 av Rosa Östh m. fl. (c) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkandena 2 och 3),

2. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att arbetarskyddsstyrelsen får i uppdrag att initiera "säkerhetsdagar i skogen" och att medel härför anvisas ur arbetsmiljöfonden,

3. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om anskaffning av bildskärmar.

I motion 1986/87:So709 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till en sådan ändring i arbetsmiljölagen att studenterna mer aktivt kan delta i skyddsarbetet.

I motion 1986/87:So710 av Sten Andersson i Malmö (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär en prövning av förutsättningarna för att förbättra den materiella situationen för främst de asbestskadade som fått sin asbestbetingade sjukdom konstaterad före den 1 februari 1974.

I motion 1986/87:So711 av Stina Gustavsson (c) och Rosa Östh (c) hemställs att riksdagen anslår medel till en arbetsskadestatistik enligt i motionen angiven kravspecifikation inom jord- och skogsbruket.

I motion 1986/87:So712 av Lars-Ove Hagberg m. fl. (vpk) hemställs att riksdagen hos regeringen begär en snabbutredning om arbetsmiljölagens brister och förslag till åtgärder.

I motion 1986/87:So713 av Margareta Persson (s) och Maj Britt Theorin (s) hemställs att riksdagen hos regeringen begär att arbetarskyddsstyrelsen får i uppdrag att närmare studera inverkan på människan av ljud i arbetsmiljön.

I motion 1986/87:So714 av Gunnel Jonäng (c) hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär åtgärder för att kartlägga kvinnors arbetsmiljö inom olika tunga arbeten,
2. att riksdagen hos regeringen begär fortsatt forskning kring bildskärmsarbete,
3. att riksdagen hos regeringen begär fortsatt forskning kring 1990-talets nya bildskärmar, provning av och varudeklaration på bildskärmar med angivande av strålning, arbetsmiljörisker etc.,
4. att riksdagen hos regeringen begär att skydd för dem som arbetar vid bildskärmar utarbetas.

I motion 1986/87:So715 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs att riksdagen hos regeringen begär att en undersökning av såväl tankbilschaufförernas som bensinstationspersonalens arbetsmiljö och hälsotillstånd genomförs.

Motivering till motionen finns i motion 1986/87:Jo800.

I motion 1986/87:So716 av Rosa Östh (c) och Bengt Kindbom (c) hemställs att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om offentliggörande av testresultat.

Motivering till motionen finns i motion 1986/87:Sf322.

I motion 1986/87:So717 av Margareta Winberg m. fl. (s, vpk) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande en förändring av de allmänna råden om begränsning av tobaksrökning.

I motion 1986/87:So718 av Nils-Olof Gustafsson (s) och Bengt-Ola Ryttar (s) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om en översyn av gällande lagstiftning rörande arbetarskyddsansvar i syfte att komplettera lagstiftningen så att den även omfattar projektörers/konstruktörers arbetsmiljöansvar.

I motion 1986/87:So719 av Margareta Persson (s) och Ingvar Björk (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om översyn av arbetsmiljölagen.

I motion 1986/87:So721 av Kjell-Arne Welin (fp) hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om uppföljning av ändrat huvudmannaskap för den kommunala tillsynen,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arbetarskyddsstyrelsens översyn av gränsvärdena,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande bildskärmsarbete,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande arbetsmiljön för gravida kvinnor,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande fullskaleförsök med alternativa arbetsorganisationer i syfte att förbättra den psykosociala arbetsmiljön,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande samverkan inom företagshälsovården.

I motion 1986/87:So493 av Elisabeth Fleetwood (m) hemställs, såvitt här är i fråga (del av yrkandet), att riksdagen hos regeringen begär att socialstyrelsen får i uppdrag att analysera rökeffekter på olika yrkesområden i syfte att minska resp. yrkes sjukdomsrisk.

Utskottet

Utskottet behandlade under föregående riksmöte i sitt av riksdagen godkända betänkande SoU 1985/86:12 ett flertal motioner rörande olika arbetsmiljöfrågor, av vilka flera nu åter är aktuella, bl. a. om bildskärmar, belastningsskador, rökfri arbetsmiljö och fackligt inflytande i arbetsmiljöfrågor, varvid relativt utförliga bakgrundsuppgifter lämnades. I ett särskilt avsnitt redogjordes för arbetarskyddets organisation. I detta betänkande kommer därför att i viss utsträckning hänvisas till de redogörelser som lämnades i föregående års betänkande.

Dator- och bildskärmsarbete m. m.

Datadelegationen (B 1980:03) överlämnade till regeringen i december 1985 sitt betänkande (DsC 1985:21) Framtida bildskärmar. Betänkandet omfattade dels en rapport av en expertgrupp som delegationen tillkallat, dels en skrivelse till regeringen med förslag till åtgärder.

I budgetpropositionen (s. 115) bereds riksdagen tillfälle att ta del av vad arbetsmarknadsministern anfört om framtida bildskärmar.

Utskottet redovisar arbetsmarknadsministerns bedömningar beträffande de frågor som datadelegationen tagit upp i sin skrivelse i anslutning till de motionsyrkanden som rör bildskärmsarbete.

Den 1 januari 1986 trädde arbetarskyddsstyrelsens kungörelse med föreskrifter om arbete vid bildskärm i kraft (AFS 1985:12). Föreskrifterna anger hur synförhållanden, arbetsplats och arbetsuppgifter skall vara utformade för att inte leda till ögontrötthet, psykisk påfrestning och besvär i muskler och leder.

Den 17 december 1986 utfärdades arbetarskyddsstyrelsens allmänna råd om datorstöd i arbetet (AFS 1986:27). Råden behandlar bl. a. vikten av information och medinflytande vid införandet av datorstöd. De allmänna råden tar dessutom upp frågan om arbetsinnehåll och personlig integritet m. m. till följd av datorisering.

Forskning om hälsorisker vid bildskärmsarbete

I *motion 1986/87:So714 av Gunnel Jonäng (c)* begärs fortsatt forskning kring bildskärmsarbete (*yrkande 2*). Motionären tar bl. a. upp de fall av strålskador efter bildskärmsarbete som rapporterats och där orsakssammanhangen är oklara. Motionären uppger vidare att ingenjörsvetenskapsakademien nyligen presenterat en rapport som påvisar sambandet mellan elektromagnetiska fält vid kraftledningar och cancer. Flera av rapportens slutsatser skulle enligt motionären också kunna gälla bildskärmar.

Även i *motion 1986/87:So721 av Kjell-Arne Welin (fp)* tas upp frågan om forskning om bildskärmsarbetets risker (*yrkande 3*). Enligt motionären behövs bl. a. fler forskningsprojekt om sambandet mellan bildskärmsarbete och fosterskador. Motionären anser vidare att arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter bör revideras så att de bättre skyddar bildskärmsoperatören från hälsorisker.

Datadelegationen underströk i sitt betänkande vikten av att forskningen om hälsoriskerna vid bildskärmsarbete intensifierades och att resultaten gavs bred spridning. Arbetsmarknadsministern uppger i budgetpropositionen (s. 108) att hon delar denna uppfattning. Hon framhåller vidare att denna forskning också har hög prioritet i dag i Sverige. En framförhållen forskning bör självfallet omspänna såväl hälsorisker som ergonomiska och arbetsorganisatoriska aspekter på användningen av bildskärmar, heter det vidare i propositionen. Arbetsmarknadsministern delar också den uppfattning som har förts fram av flera remissinstanser, att forskningen även bör omfatta nya typer av bildskärmar. Hon noterar med tillfredsställelse att arbetsmiljöfonden och STU inlett ett omfattande forskningsprogram om samspelet människa–dator, det s. k. MDA-projektet.

En ny forskningsproposition, 1986/87:80, har nyligen lagts fram. I dess bilaga 8 behandlas forskning under arbetsmarknadsdepartementets ansvarsområde. Därav framgår att bl. a. teknisk-fysikalisk forskning med inriktning på elektromagnetiska riskfaktorer kommer att utgöra ett prioriterat område vid arbetarskyddsstyrelsens forskningsavdelning under treårsperioden 1987/88–1989/90. Arbetsmarknadsministern framhåller där särskilt den vikt hon lägger vid denna forskning, dvs. forskning om hur exponering för olika typer av elektromagnetiska fält, t. ex. vid bildskärmar, kraftledningar m. m. påverkar olika yrkesgrupper (prop., bil. 8, s. 11).

Utskottet delar motionärernas uppfattning att frågor om arbetsmiljöriskerna vid bildskärmsarbete är ett angeläget forskningsområde. Såsom framgått av den här lämnade redovisningen kommer forskningen kring eventuella risker med bildskärmsarbete att även i fortsättningen utgöra ett prioriterat område. Utskottet anser därför inte att motionerna 1986/87:So714 (c) yrkande 2 och So721 (fp) yrkande 3 påkallar något uttalande från riksdagens sida.

Upphandling och provning av bildskärmsterminaler, m. m.

Den bildskärm som huvudsakligen används i dag är konstruerad med katodstrålerör. Nya typer av bildskärmar, som är under utveckling, baseras på flytande kristaller, plasma eller elektroluminiscens. Gemensamt för dessa typer av bildskärmar är att de arbetar med avsevärt lägre spänning än vad katodstråleskärmarna ger.

I *motion 1986/87:So708 av Rosa Östh m. fl. (c)* hemställs att regeringen ges till känna vad som i motionen anförts om anskaffning av bildskärmar (*yrkande 3*). Motionärerna anser att staten bör ta initiativ för att påskynda att man vid nyanskaffning av datorutrustning går över till annan och nyare teknik än katodstråleskärmar. I *motion 1986/87:So714 (c)* begärs fortsatt forskning kring 1990-talets nya bildskärmar, provning och varudeklaration på bildskärmar, med angivande av strålning, arbetsmiljörisker etc. *(yrkande 3)*. I *motion 1986/87:So716 av Rosa Östh (c) och Bengt Kindbom (c)* yrkas att regeringen ges till känna vad som i motionen anförts om offentliggörande av testresultat. Motionärerna uppger att en produkttestning av bildskärmar nu skall genomföras och ser positivt på detta. De framhåller dock att det är angeläget att testresultaten så snabbt som möjligt blir offentliggjorda.

Arbetsmarknadsministern uppger i propositionen (s. 109) att hon, i likhet med datadelegationen och flera remissinstanser, anser att det är önskvärt att användare av bildskärmar går samman och formulerar krav på viktiga egenskaper hos bildskärmar inför 1990-talet och därefter. Eftersom det ofta är så att tekniken kommer först och dess påverkan på människa och miljö vanligtvis uppenbaras först i efterhand är det viktigt att nya bildskärmsteknologier, baserade på annan teknik än den nuvarande katodstråletekniken, utvärderas så noga som möjligt från bl. a. arbetsmiljösynpunkt, medan de ännu befinner sig på utvecklingsstadiet, anför arbetsmarknadsministern vidare. I propositionen uppges att hithörande frågor för närvarande övervägs inom regeringskansliet.

Arbetsmarknadsministern hänvisar också till datadelegationens betänkande där det framgår att det för majoriteten av de människor som använder bildskärmar inte kommer att finnas något alternativ till de nuvarande katodstråleskärmarna under de närmaste åren. Under tiden bör man enligt arbetsmarknadsministern vid upphandling av bildskärmsterminaler m. m. ställa krav på att den nuvarande bildskärmstekniken görs bättre från hälso- och komfortsynpunkt. Av propositionen framgår att statskontoret i samband med upphandling till den civila statliga förvaltningen har ställt krav på att det elektrostatiska fältet elimineras samt att det lågfrekventa magnetfältet

minskas kraftigt med bibehållen god synergonomi. Flera leverantörer av bildskärmar uppges redan ha vidtagit åtgärder för att tillmötesgå kraven på att minska strålningen.

Såsom framgått av den här lämnade redovisningen kommer det under de närmaste åren inte att finnas något alternativ till de nuvarande katodstråleskärmarna. Staten har emellertid genom statskontoret ställt skärpta krav vid upphandling av ny bildskärmsutrustning baserad på nuvarande teknik. Utvecklingen tyder på att kraven kommer att leda till en förbättrad kvalitet på bildskärmarna. Med hänvisning härtill avstyrks motion 1986/87:So708 (c) i här aktuell del (yrkande 3).

Vad gäller provning av bildskärmsutrustning uppges i propositionen att regeringen genom ändringar i förordningen (1985:1107) om riksprovplatser och auktoriserade provplatser m. m. beslutat att statens mät- och provråd får meddela auktorisation för frivillig kontroll av bildskärmsterminaler. Mät- och provrådet skall utarbeta regler för kontrollen, vilka skall omfatta bl. a. de egenskaper som skall provas och de provningsmetoder som skall användas. Enligt vad arbetsmarknadsministern har erfarit beräknas auktorisation för frivillig provning av bildskärmsterminaler kunna erbjudas fr. o. m. den 1 februari 1987. Utskottet har erfarit att verksamheten kommit i gång som beräknat.

Syftet med regeringens beslut uppges vara att underlätta för arbetsgivare och fackliga organisationer att bedöma egenskaper hos bildskärmsutrustning och därmed val av utrustning av hög kvalitet från arbetsmiljösynpunkt. Även om provningen blir frivillig kommer den sannolikt, enligt arbetsmarknadsministerns mening, att i hög grad påverka anskaffningen av bildskärmsutrustning.

En provningsverksamhet för bildskärmar har således inletts. Om fortsatt forskning om 1990-talets bildskärmar har talats ovan, s. 5. Motion 1986/87:So714 (c) påkallar enligt utskottets mening därför inte någon åtgärd av riksdagen (yrkande 3).

Enligt arbetsmarknadsministern kommer provningsresultaten att bli en viktig informationskälla för flera intressenter. Hon anser det därför angeläget att testprotokollen blir offentliga (prop. s. 110). För närvarande gäller sekretess i provningsärenden om det är en myndighet som utför provningen, 8 kap. 9 § sekretesslagen (1980:100). Uppdragsgivaren kan dock medge att provningsresultaten offentliggörs. Om bildskärmsprovningen genomförs av annan än myndighet, t. ex. av en leverantör av bildskärmar, gäller inte offentlighetsprincipen. Såsom påpekas i propositionen kommer det emellertid sannolikt att bli ett konkurrensmedel mellan olika tillverkare och leverantörer att kunna lämna produktinformation för bildskärmsutrustning. Det kommer då att ligga i uppdragsgivarens intresse att offentliggöra testresultaten. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet även motion 1986/87:So716 (c).

Skydd för bildskärmsarbetare

I *motion 1986/87:So714 (c)* begärs att skydd för dem som arbetar vid bildskärmar utarbetas (*yrkande 4*). Kraven måste skärpas på kontinuerlig

läkarundersökning av dem som arbetar vid bildskärmar. Kvinnor som anser sig behöva omplacering måste få den möjligheten. Antalet timmar per dag vid bildskärmar bör begränsas för dem som har behov därav.

För ASS föreskrifter om arbete vid bildskärm och för de allmänna råden om datorstöd i arbetet har redogjorts ovan (s. 5). Föreskrifterna tar främst sikte på synproblem och andra belastningsbesvär som kan uppstå i samband med arbete vid bildskärm. De innehåller bl. a. bestämmelser om arbetspassens längd och om synundersökning av arbetstagaren. De allmänna råden behandlar bl. a. ergonomiska och fysiska arbetsmiljökrav vid bildskärmsarbete. Även ASS kungörelse om Arbetsställningar och arbetsrörelser (ASF 1983:6) kan tillämpas vid planering av en bildskärmsarbetsplats. Nedan (s. 9) redovisas också de avtal som slutits mellan arbetsmarknadens parter om rätt för gravida att omplaceras från bildskärmsarbete.

Med hänvisning till den här lämnade redovisningen anser utskottet inte att motionen påkallar någon åtgärd av riksdagen såvitt nu är i fråga (yrkande 4).

Tillsättande av en datamiljökommission

I *motion 1986/87:So702 (vpk)* föreslås att en datamiljökommission tillsätts för att övervaka riskerna med den snabbt tilltagande datoriseringen och ge förslag till riktlinjer för en bra arbetsmiljö där datorer och ny teknik används (*yrkande 1*). Riktlinjerna bör inkludera synpunkter på arbetspassens längd, synergonomiska krav, m. m. heter det i motionen. Kommissionens uppgift bör bl. a. vara att bevaka och värdera forskningsrapporter och därigenom dra lärdomar av den nya teknikens inverkan på människan.

Motioner med samma innehåll som den nu aktuella har behandlats flera gånger tidigare av utskottet, senast våren 1986. Utskottet avstyrkte då motionen med hänvisning bl. a. till det föreskrifts- och forskningsarbete på området som då pågick (SoU 1986/87:12 s. 13–14).

I föregående avsnitt har redogjorts för bl. a. arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter för bildskärmsarbete och om vad som sagts i dels budgetpropositionen, dels forskningspropositionen om forskningen på området. Inte heller nu anser utskottet att det finns behov av att tillsätta en sådan datamiljökommission som begärts i motion 1986/87:So702 (vpk). Motionen avstyrks därför såvitt nu är i fråga (yrkande 1).

Omplacering eller ledighet för graviditet

I *motion 1986/87:So702 av Lars-Ove Hagberg m. fl. (vpk)* föreslås att kvinnor som planerar graviditet eller är gravida får lagstadgad rätt till omplacering eller ledighet med bibehållen lön vid misstänkt risk för fosterskada i arbetsmiljön (*yrkande 2*). Enligt motionärerna är frågan för viktig för att lösas avtalsvägen. Arbetsmiljöbedömningen skall vara avgörande, och den är inte förhandlingsbar, heter det i motionen.

I *motion 1986/87:So721 (fp)* hemställs att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande arbetsmiljön för gravida kvinnor (*yrkande 4*). För närvarande har arbetarskyddsstyrelsen utfärdat föreskrifter

om skydd för havande kvinnor endast såvitt gäller blyarbete. Motionären anser att gravida kvinnor bör få ett bättre skydd än i dag i arbetsmiljöer som är eller kan vara skadliga för fostret. Kan omplacering inte verkställas bör, enligt motionären, rätten till utbyggd havandeskapspenning omedelbart inträda.

Enligt de regler som trädde i kraft den 1 juli 1985 har gravida kvinnor, som tvingas avstå från förvärvsarbete på grund av att arbetsmiljön kan medföra risk för fosterskador, rätt till omplacering eller om omplacering inte kan ordnas, rätt till havandeskapspenning. En förutsättning är att kvinnan har avstängts från arbetet enligt föreskrifter som meddelats med stöd av 3 kap. 16 § arbetsmiljölagen [3 kap. 9 § lagen (1962:381) om allmän försäkring].

Föreskrifter om skydd för havande kvinnor finns, såsom påpekas i motion So721, för närvarande endast såvitt gäller blyarbete (AFS 1982:1). I 1984 års forskningsproposition (prop. 1983/84:107 bil. 7) uppgavs att bristen på kunskaper ännu var mycket stor om sambandet mellan arbetsmiljöfaktorer och reproduktionsskador. Vidare uppgavs att arbetarskyddsstyrelsen under den närmaste femårsperioden skulle prioritera bl. a. forskning om ämnen som kan skada foster och arvsanlag (s. 9).

Vad gäller gravida kvinnors rätt till omplacering från bildskärmsarbete finns det på det statliga området sedan drygt ett år tillbaka en överenskommelse mellan parterna som gör det möjligt för bildskärmsarbetande gravida kvinnor att begära omplacering. Lokala avtal och överenskommelser med samma innebörd har också träffats vid samtliga landsting, i knappt hälften av kommunerna samt vid många privata företag. Arbetsmarknadsministern uppger i budgetpropositionen (s. 109) att hon erfarit att det för närvarande pågår förhandlingar inom den privata sektorn på arbetsmarknaden om ett centralt avtal mellan LO/PTK och SAF som bl. a. behandlar frågan om rätt till omplacering för bildskärmsarbetande gravida kvinnor.

Vid behandlingen av ett motsvarande motionsyrkande våren 1986 förutsatte utskottet att arbetarskyddsstyrelsen uppmärksamt skulle följa fortlöpande forskningsarbeten vad gäller sambandet mellan arbetsmiljöfaktorer och graviditetsstörningar och skyndsamt utfärda föreskrifter om det skulle visa sig finnas ett sådant samband. Utskottet anförde vidare att även om det i dag inte fanns vetenskapliga bevis för att bildskärmsarbete leder till graviditetsstörningar bildskärmsarbetande kvinnors oro borde respekteras. Utskottet såg därför med tillfredsställelse att allt fler avtal träffats mellan arbetsmarknadens parter om rätt för gravida att slippa bildskärmsarbete. Den då aktuella motionen avstyrktes därmed (SoU 1985/86:12 s. 10).

Det utskottet anförde vid föregående riksdagsbehandling av frågan äger aktualitet även i dag. Utskottet anser därmed inte att motionerna 1986/87:So702 (vpk) yrkande 2 och So721 (fp) yrkande 4 påkallar någon åtgärd av riksdagen.

Yrkesinspektionens verksamhet

Tillsynsmyndigheter för arbetarskyddet är arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen, vilka tillsammans kallas arbetarskyddsverket. Arbetarskydds-

styrelsen utövar den centrala tillsynen enligt arbetsmiljölagen och anslutande lagar och föreskrifter, medan yrkesinspektionen är en fältorganisation som under styrelsen utövar tillsyn i närmare kontakt med arbetsplatserna. I arbetarskyddsstyrelsens styrelse, liksom i styrelserna för yrkesinspektionsnämnderna, ingår representanter för arbetsmarknadens parter, lika många från varje sida.

Riksdagen beslutade hösten 1985 att föra över tillsynen av vissa mindre arbetsställen från kommunerna till yrkesinspektionen fr. o. m. den 1 januari 1987 (prop. 1985/86:40, SoU 6).

Utredningen (A 1983:04) med uppdrag att se över yrkesinspektionen och den kommunala tillsynen avlämnade år 1985 sitt betänkande (Ds A 1985:1) Samlad tillsyn av arbetsmiljön. I betänkandet lades fram flera förslag bl. a. om avskaffandet av den kommunala tillsynen, vilket riksdagen som nämnts redan beslutat om. Vidare lades fram vissa förslag om tillsynens fortsatta inriktning, arbetsformer och organisation samt om arbetsfördelningen mellan arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen. Betänkandet har remissbehandlats.

I budgetpropositionen (s. 115) bereds riksdagen tillfälle att ta del av vad arbetsmarknadsministern anfört om tillsynen av arbetsmiljön. Utskottet redovisar arbetsmarknadsministerns bedömningar i anslutning till de motionsyrkanden som rör yrkesinspektionens verksamhet.

I *motion 1986/87:So721 (fp)* hemställs att regeringen ges till känna vad som i motionen anförts om uppföljning av ändrat huvudmannaskap för den kommunala tillsynen (*yrkande 1*). Enligt motionären är det ur efterlevnadssynpunkt av väsentlig vikt att tillsynen fungerar när yrkesinspektionen fr. o. m. den 1 januari 1987 övertar tillsynen även av de mindre arbetsplatserna. En uppföljning av den nya ordningen är viktig, anför motionären, samtidigt som en utvärdering bör planeras och genomföras under första halvåret 1988.

Genom att tillsynen av de mindre arbetsställena förs över från kommunerna till yrkesinspektionen den 1 januari 1987 kommer antalet arbetsställen under yrkesinspektionens tillsynsansvar att i stort sett fördubblas. Kommunerna har genom överenskommelser med staten påtagit sig att tillföra staten ca 20 milj. kr. fr. o. m. år 1987 som kompensation för att staten tar över den kommunala tillsynens uppgifter. Vidare har staten och kommunerna kommit överens om att ca 40 tidigare kommunala tillsynsmän skall övergå till yrkesinspektionen (prop. 1985/86:40 s. 8–9).

Arbetsmarknadsministern konstaterar i budgetpropositionen (s. 111) att yrkesinspektionen således kommer att förstärkas både ekonomiskt och personellt. Detta är, framhåller hon, en förutsättning för att inspektionen skall kunna klara det vidgade tillsynsansvaret samt kunna förstärka tillsynen av de mindre arbetsställena i samband med att den kommunala tillsynen avskaffas. Därutöver krävs, för att yrkesinspektionen på längre sikt med bibehållen ambitionsnivå skall kunna klara dessa uppgifter, att myndigheten anpassar sin organisation och sina arbetsformer till de nya förutsättningarna. Utredningen utgick från att yrkesinspektionens besök hos företag med en god skyddsverksamhet skulle kunna minska och att detta skulle ge det ökade

utrymme som behövs för tillsyn av de företag som har en svagt utvecklad skyddsverksamhet och som t. ex. saknar tillgång till företagshälsovård. Arbetsmarknadsministern anser det angeläget att yrkesinspektionen gör de prioriteringar som krävs för en sådan omdisponering av resurserna (prop. s. 113).

Riksdagen uttalade år 1981 att tillsynen av arbetsmiljön på de mindre arbetsställena borde föras över från kommunerna till yrkesinspektionen. Ett skäl härför var att en rad utredningar konstaterat att den kommunala tillsynen inte fungerat effektivt. När nu yrkesinspektionen tar över uppgiften förutsätter utskottet att detta kommer att innebära en förbättring både ur effektivitets- och kvalitetssynpunkt. Ett villkor härför är att yrkesinspektionen ges tillräckliga resurser för att klara sina vidgade tillsynsuppgifter. Yrkesinspektionen kommer emellertid såsom framgått att förstärkas både ekonomiskt och personellt. Utskottet utgår vidare från att arbetarskyddsverket noggrant följer upp effekterna av det nya huvudmannaskapet. Motion So721 (fp) yrkande 1 påkallar med hänsyn till det anförda inte någon riksdagens åtgärd och avstyrks.

I *motion 1986/87:So701 av Lars-Ove Hagberg m. fl. (vpk)* föreslås att de fackliga representanterna får majoritet i såväl arbetarskyddsverkets styrelse som yrkesinspektionsnämnderna.

Motsvarande yrkanden har avslagits av riksdagen efter förslag av utskottet ett flertal gånger tidigare, senast våren 1986 (se SoU 1985/86:12).

Utskottet har bl. a. understrukit vikten av att de statliga tillsynsmyndigheterna på detta område inte konstrueras som partsorgan. Om detta blev fallet skulle enligt utskottet förutsättningarna för tillsynsverksamheten allvarligt försämras, vilket i sista hand skulle skada såväl det allmännas som arbetstagarnas och arbetsgivarnas intresse.

Utskottet har inte ändrat sin inställning i frågan och avstyrker därför motionen.

Den psykosociala arbetsmiljön

I *motion 1986/87:So721 (fp)* hemställs att regeringen ges till känna vad i motionen anförts beträffande fullskaleförsök med alternativa arbetsorganisationer i syfte att förbättra den psykosociala arbetsmiljön (*yrkande 5*). Enligt motionären skapar en långt gången arbetsuppdelning och specialisering monotoni, psykisk påfrestning, trötthet, social isolering och låg arbetstillfredsställelse. Dessa psykologiska problem diskuterades redan i förarbetena till arbetsmiljölagen. Arbetsorganisationen bör därför utvecklas så att begrepp som specialisering, detaljinstruktioner och detaljkontroll ersätts av begrepp som mångsidig kompetens, egenkontroll och medmänskligt stöd.

Av forskningspropositionen framgår (bil. 8 s. 7) att ett av de två ekonomiskt tyngsta delområdena som omfattas av arbetsmiljöfondens stöd till forskning och utveckling är psykiska och sociala aspekter i arbetslivet, arbetsorganisation och medbestämmande. Enligt vad utskottet erfarit pågår sådana försök som efterlyses i motionen inom ramen för arbetsmiljöfondens utvecklingsprogram. Mot den bakgrunden avstyrker utskottet bifall till motionen såvitt nu är i fråga (yrkande 5).

I detta sammanhang kan nämnas att det i betänkandet om samlad tillsyn av arbetsmiljön underströks att en helhetsbedömning skulle eftersträvas vid tillsynen. Detta angavs innebära att hänsyn också skulle tas till arbetsplatsens lämplighet ur psykologiska och sociala aspekter (s. 72). Utredningen ansåg att detta borde komma till uttryck i 15 § arbetsmiljöförordningen (AMF). I budgetpropositionen uppger arbetsmarknadsministern att hon kommer att föreslå regeringen att ändra AMF i enlighet med utredningens förslag.

Företagshälsovården

I *motion 1986/87:So721 (fp)* hemställs också att regeringen ges till känna vad som i motionen anförts beträffande samverkan inom företagshälsovården (*yrkande 6*). Enligt motionären skulle ett fördjupat samarbete mellan företagshälsovård och landsting öka kompetensen och även kvaliteten på verksamheten. Företagshälsovården skulle få ökade resurser till miljöutredningar av arbetsplatser. Samtidigt skulle engagemanget i arbetsskadades rehabilitering kunna intensifieras. Vidare borde företagshälsovården eftersträva ett fördjupat samarbete också med yrkesinspektionen. Det skulle enligt motionären innebära större kraft bakom företagshälsovårdens krav på förändringar av bristfälliga arbetsmiljöer.

I proposition 1984/85:89 om företagshälsovård och arbetsanpassning behandlades samverkan mellan företagshälsovården och samhällets hälso- och sjukvård i ett särskilt avsnitt (s. 22–23). Där konstaterades inledningsvis att hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) ålägger landstinget ett övergripande ansvar för planeringen av all hälso- och sjukvård inom landstingsområdet. Planeringsansvaret omfattar också den service som erbjuds av andra vårdgivare, t. ex. företagshälsovården. Arbetsmarknadsministern ansåg det angeläget att smidiga samverkansformer utvecklades mellan företagshälsovården och samhällets hälso- och sjukvård på den lokala nivån med sikte på att nå bästa möjliga utnyttjande av tillgängliga resurser. Hon ansåg att det borde ankomma på primärvården att ta initiativ till överläggningar med företrädare för företagshälsovården för att klarlägga samverkansområden och uppgiftsfördelning. Utskottet anslöt sig till arbetsmarknadsministerns bedömning (SoU 1984/85:13 s. 11).

När det gäller motionärens krav på samarbete mellan företagshälsovården och yrkesinspektionen vill utskottet anföra följande.

Företagshälsovården får sin utformning och sitt innehåll genom den verksamhet som arbetsmarknadens parter bedriver lokalt i skyddskommittéer och företagshälsovårdskommittéer. Företagshälsovårdens roll som ett opartiskt och oberoende expertorgan till den lokala skyddsverksamheten underströks i propositionen om företagshälsovård och arbetsanpassning (s. 18).

Yrkesinspektionen är en myndighet som bl. a. skall pröva om en företagshälsovårdsenhets verksamhet och resurser uppfyller de krav som gäller för att få ersättning från samhället.

Enligt utskottets mening är det viktigt att bibehålla företagshälsovårdens oberoende ställning. Dess funktion bör därför inte sammanblandas med yrkesinspektionens myndighetsuppgift.

Mot bakgrund av det nu anförda avstyrks motion So721 (fp) även i här aktuell del (yrkande 6).

Belastningsskador, m. m.

I *motion 1986/87:So704 av Lars-Ove Hagberg (vpk)* begärs att forskning om åtgärder mot belastningssjukdomar fortsättningsvis prioriteras i arbetsmiljöarbetet med ökad inriktning på sambandet mellan förslitnings- och belastningsskador och ackord och arbetsorganisation som ökar intensitet och ensidighet i arbetet (*yrkande 2*). Motionärerna föreslår också att riksdagen hos regeringen begär ett samlat program mot belastnings- och förslitningsskador att föreläggas riksdagen (*yrkande 1*).

Arbetarskyddsstyrelsen anför i årets budgetproposition att det forskningsprogram som lades fast år 1984 och som gäller t. o. m. budgetåret 1988/89 innebär att bl. a. belastningssjukdomar utgör ett särskilt prioriterat område för styrelsens forskning (s. 118). Ett flertal nya projekt har startats och förstärkningar i form av ny personal, kompetens och utrustning har tillförts detta område.

Arbetsmarknadsministern framhåller i propositionen att särskild uppmärksamhet måste ägnas förebyggande av belastningsskador (s. 23).

Under anslaget C1 Arbetsmiljö – tillsyn och forskning har arbetsmarknadsministern beräknat 3,5 milj. kr. för att möjliggöra ökade insatser inom programmet Forskning och utbildning under treårsperioden 1987/88–1989/90. I den nya forskningspropositionen uppges att arbetarskyddsstyrelsen kommer att i första hand använda resursökningen för bl. a. produktionsteknisk forskning med inriktning mot ergonomi.

Utskottet delar nu liksom tidigare år motionärernas uppfattning om angelägenheten av forskning och åtgärder för att förebygga och minska belastningsskador. Med hänvisning till den här lämnade redovisningen anser utskottet emellertid inte att motion 1986/87:So704 yrkande 2 påkallar någon åtgärd av riksdagen.

Motionärerna har också begärt ett samlat program mot belastnings- och förslitningsskador (yrkande 1). Med anledning av en likartad motion (vpk) våren 1986 uttalade utskottet bl. a. att frågan om belastnings- och förslitningsskador var en väsentligt mer mångfasetterad fråga än asbestproblematiken, vilken rörde hanteringen av ett avgränsat ämne. Åtgärder för att komma till rätta med belastnings- och förslitningsskador måste ofta genomföras i direkt anslutning till konkreta arbetssituationer. Enligt utskottets mening måste man i första hand satsa på forskning som kan ge en fördjupad kunskap om belastningsskadors uppkomst och med utgångspunkt däri arbeta vidare på olika nivåer. Av samma skäl såg utskottet det knappast som realistiskt att ett samlat program mot belastnings- och förslitningsskador skulle kunna formuleras generellt för hela arbetslivet. Utskottet avstyrkte därför motionen (SoU 1985/86:12 s. 17). Riksdagen följde utskottet. Utskottet vidhåller sin inställning och avstyrker således motionen även i här aktuell del (yrkande 1).

I detta sammanhang kan nämnas att det vid socialstyrelsen pågår ett arbete med att utarbeta underlag för ett hälsopolitiskt program för rörelseorganens

sjukdomar. Programmet skall redovisas för regeringen hösten 1987.

I *samma motion* föreslås vidare att skyddsombud och lokal fackförening ges vidgad rätt att stoppa arbeten som utsätter den arbetande för förslitnings- och belastningsskador (*yrkande 3*). Detta vore enligt motionärerna den snabbaste vägen att nå långsiktiga resultat i arbetet med att minska dessa skador.

Skyddsombud har enligt 6 kap. 7 § arbetsmiljölagen rätt att avbryta arbete i det fall ett visst arbete innebär omedelbar och allvarlig fara för arbetstagares liv eller hälsa och rättelse inte kan uppnås genom hänvändelse till arbetsgivaren. Skyddsombudet kan då besluta att arbetet skall avbrytas till dess att yrkesinspektionen hinner ta ställning i frågan. Av förarbetena framgår att skyddsombudens stoppningsrätt aktualiseras när risken är överhängande och man inte hinner avvakta yrkesinspektionens ställningstagande. Skyddsombudet har emellertid inte befogenhet att stoppa arbetet enbart på grund av misstanke om skadliga långtidseffekter. (Prop. 1976/77:149 s. 339, SoU 1977/78:1 s. 56–57).

Ett yrkande liknande det nu aktuella behandlades av riksdagen våren 1986. Utskottet avstyrkte då motionen och uttalade att det enligt utskottets mening hade gjorts en lämplig avgränsning i arbetsmiljölagen av de situationer då skyddsombud har rätt att avbryta arbetet. Utskottet kunde således inte dela motionärernas uppfattning att en ökning av skyddsombudens befogenheter i detta avseende skulle vara en lämplig väg att gå för att komma till rätta med belastningsskadorna. Utskottet erinrade också om att det i ett antal författningar från arbetarskyddsstyrelsen fanns konkreta bestämmelser om arbetsställningar, arbetsrörelser och fysisk belastning och att yrkesinspektionen, som skall vaka över att gällande föreskrifter iakttas, i sista hand har tvångsmedel att tillgå för att åstadkomma förbättringar av arbetsmiljön (SoU 1985/86:12 s. 17).

Utskottet har inte ändrat uppfattning sedan föregående riksmöte. Motionen avstyrks därför såvitt här är i fråga (yrkande 3).

Motion *1986/87:So714 (c)* behandlar bl. a. de belastningsskador som drabbar kvinnor i tunga arbeten. Motionären begär åtgärder för att kartlägga kvinnors arbetsmiljö inom olika tunga arbeten (*yrkande 1*). En sådan kartläggning skulle innebära att nya redskap och hjälpmedel aktualiserades, att forskningen kunde gå vidare och först och främst att kvinnornas hälsosituation och arbetsmiljö förbättrades.

Ett motsvarande motionsyrkande behandlades av utskottet våren 1986, se SoU 1985/86:12 s. 19. Utskottet redovisade inledningsvis uppgifter från en sammanställning av hälsorisker i olika yrken som tagits fram av statistiska centralbyrån, SCB. Av den framgick att för kvinnornas del utgjorde belastningssjukdomarna den dominerande gruppen i arbetsskadeärenden. Sammanfattningsvis var enligt statistiken hälsoriskerna för kvinnor störst i tungt och smutsigt kroppsarbete. Vidare redovisades i betänkandet ett flertal forskningsprojekt avseende kvinnor inom tunga arbeten som pågick inom arbetarskyddsstyrelsen, se betänkandet. Dessa projekt pågår fortfarande. Utskottet avstyrkte motionsyrkandet med hänvisning till projekten.

I den nya forskningspropositionen (bil. 8 s. 9) pekar arbetsmarknadsmi-

nistern på att kvinnornas inträde på arbetsmarknaden skett främst under de senaste decennierna. Kvinnornas sysselsättning har bl. a. expanderat i verksamheter där det kan finnas arbetsmiljörisker som inte är tillräckligt kända. Man kan därför, enligt arbetsmarknadsministern, befara att kvinnornas arbetsmiljöproblem underskattas. Hon anser därför att det är viktigt att även beakta dessa aspekter vid prioritering av insatser inom arbetsmiljöforskningen.

Utskottet delar helt arbetsmarknadsministerns bedömning att de speciella arbetsmiljörisker som kvinnor utsätts för i arbetslivet bör uppmärksammas. Mot bakgrund av vad som uttalas i forskningspropositionen och med hänvisning till de forskningsprojekt avseende kvinnors arbetsmiljö, bl. a. inom olika tunga arbeten, som pågår anser utskottet inte att motion 1986/87:714 (c) påkallar någon åtgärd av riksdagen såvitt nu är i fråga (yrkande 1).

Asbestskador

Så länge asbest föreligger i bunden form, t. ex. i byggnader, maskiner och andra produkter, utgör den normalt ingen större hälsofara. Det är först när asbestfibrer sprids som damm som hälsorisker föreligger. Inandning av asbestdamm i större mängder medför nämligen risk för vissa sjukliga förändringar i lungor och lungsäck. Allvarliga asbestbetingade sjukdomar är *asbestos, lungcancer* och *mesoteliom.*

Pleuraplack är en ärrbildning i lungsäcken, i 70 % av fallen orsakat av asbest. I socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om medicinsk undersökning av personer som i sin tidigare anställning har exponerats för asbest, SOSFS 1986:2, sägs bl. a. följande beträffande pleuraplack:

Pleuraplack utgör en biologisk markör på asbestexponering, men påverkar såvitt känt inte andningsfunktionen. Enbart förekomsten av pleuraplack innebär troligen inte heller, att individen löper större risk att utveckla allvarlig asbestbetingad sjukdom än de personer som utsatts för samma asbestexponering men saknar plack. Ingående information om innebörden av eventuella fynd av pleuraplack kan förebygga eller mildra en krisreaktion hos patienten. Detsamma gäller givetvis information om andra för hälsan betydelselösa fynd vid hälsoundersökningen.

Den som har fått en skada erkänd som arbetsskada får – genom lagen (1962:381) om allmän försäkring och lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring – ersättning från försäkringskassan för inkomstförlust och kostnader. För skada som inträffat före den 1 juli 1977 skall fortfarande lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring gälla. För vissa arbetstagarkollektiv har härutöver träffats kompletterande kollektivavtal om försäkringsersättning vid bl. a. arbetsskada. Ett exempel är TFA-försäkringen, trygghetsförsäkringen vid arbetsskada.

Ersättningen enligt TFA-försäkringen kan utgå enligt andra och mer generösa grunder än vad som gäller för den lagenliga försäkringen. Det är i detta fall kollektivavtalsparterna som genom överenskommelsen bestämmer ersättningsvillkoren och som också förfogar över tillämpningen.

SAF, LO och PTK har träffat en överenskommelse om ersättning med 10 000 kr. skattefritt till arbetstagare som på grund av inverkan av asbest i

arbetet fått pleuraplack. En förutsättning för att få ersättning är att pleuraplacken visat sig först efter den 31 januari 1974.

Två motioner tar upp situationen för de asbestskadade med utgångspunkt i den träffade överenskommelsen.

I *motion 1986/87:So705 av Birthe Sörestedt (s) och Hans Pettersson i Helsingborg (s)* begärs att regeringen hos de avtalsslutande parterna verkar för en generösare tolkning av överenskommelsen, så att den grupp av arbetsskadade som i dag inte erhåller den ideella ersättningen blir ersättningsberättigade. Motionärerna syftar på dels dem som fått sin diagnos före den 1 februari 1974, dels dem där tidigare kontroller och röntgen inte givit entydig diagnos, trots att yppandedagen inträffat före 1974. I *motion 1986/87:So710 av Sten Andersson i Malmö (m)* hemställs att riksdagen hos regeringen begär en prövning av förutsättningarna för att förbättra den materiella situationen för främst de asbestskadade som fått sin asbestbetingade sjukdom konstaterad före den 1 februari 1974.

En anställd som inte fått de pengar han anser sig ha rätt till från TFA-försäkringen kan överklaga försäkringsbolagets beslut till skiljenämnden för arbetsmarknadsförsäkringar. AMF. För närvarande ligger ett tjugotal ärenden om pleuraplack hos skiljenämnden för avgörande. I alla ärendena är den skadade missnöjd med vilken dag försäkringsbolaget räknat som yppandedag för sjukdomen i deras fall.

Den ersättning som är i fråga grundar sig således på en överenskommelse mellan arbetsmarknadens parter. Tvistiga ärenden avgörs av skiljenämnd. Enligt utskottets mening måste frågan om eventuell ändring av den träffade överenskommelsen överlämnas åt parterna. Utskottet avstyrker därför motionerna 1986/87:So705 (s) och 1986/87:So710 (m).

Rökfri arbetsmiljö m. m.

På uppdrag av regeringen har arbetarskyddsstyrelsen och socialstyrelsen år 1983 givit ut allmänna råd om begränsning av tobaksrökning i lokaler av gemensamhetskaraktär (AFS 1983:10). Utgångspunkten för de allmänna råden är att en rökfri miljö skall vara det normala och att en rökares önskan att få röka får vika för andras önskemål om en rökfri miljö. I råden framhålls att tobaksrökning är en arbetsmiljöfråga och att den således kan behandlas i skyddskommittéerna.

I *motion 1986/87:So717 av Margareta Winberg m. fl. (s, vpk)* hemställs att regeringen ges till känna vad som i motionen anförts beträffande en förändring av de allmänna råden om begränsning av tobaksrökning. Motionärerna anser inte att de allmänna råden haft tillräcklig effekt när det gäller att åstadkomma en rökfri arbetsmiljö. De allmänna råden bör därför förändras till rättsligt bindande föreskrifter. Motionärerna berör särskilt de forskningsrön som varje månad rapporteras om skadeverkningar av passiv rökning.

Arbetsmarknadsministern besvarade den 5 december 1985 en fråga i riksdagen om åtgärder för en rökfri arbetsmiljö (snabbprotokoll 1985/86:45,

anf. 22–27). I svaret framhölls att arbetsmarknadsministern ansåg att den passiva rökningen var en arbetsmiljöfråga, men att det för närvarande inte var aktuellt med ytterligare restriktioner. Enligt arbetsmarknadsministern hade tobaksrökningen minskat betydligt under senare år samtidigt som attityderna till rökning förändrats. Genom en enkät till samtliga statliga myndigheter om hur de allmänna råden följts hade framkommit att åtta av tio statliga arbetsplatser hade infört någon form av begränsning av tobaksrökningen. Socialstyrelsen hade också vidtagit särskilda åtgärder för att informera om de allmänna råden. Tills vidare borde åtgärder mot rökningens skadeverkningar i arbetslivet i första hand utformas i samverkan på arbetsplatserna med ett slutligt ansvar för arbetsgivaren att se till att arbetsmiljön är sund och säker. Enligt arbetsmarknadsministern kunde dock ytterligare restriktioner behöva övervägas om de allmänna råden om begränsning av tobaksrökning samt informationsinsatserna inte fick tillräcklig effekt. Hon ansåg att det i första hand borde ankomma på arbetarskyddsstyrelsen och socialstyrelsen att överväga om vad som framkommit genom en dom i försäkringsöverdomstolen där skador av passiv rökning bedömts som arbetsskada krävde förändringar i regleringen.

En liknande motion behandlades av utskottet våren 1986. Utskottet avstyrkte då bifall till motionen och anförde följande:

Enligt utskottets mening måste hälsoriskerna vid s. k. passiv rökning i arbetsmiljön begränsas ytterligare. Ingen skall mot sin vilja behöva exponeras för tobaksrök. Vidare måste rökningens förstärkande effekt på skador av luftföroreningar som asbest, radon m. m. beaktas. Utskottet delar dock arbetsmarknadsministerns uppfattning att åtgärder mot rökningens skadeverkningar i arbetslivet i första hand bör utformas i samverkan på arbetsplatserna. Om de allmänna råden och informationsinsatserna inte får tillräcklig effekt måste emellertid ytterligare restriktioner, såsom bindande föreskrifter från arbetarskyddsstyrelsen, införas.

Utskottet har erfarit att arbetarskyddsstyrelsen planerar att starta en kampanj mot den passiva rökningen på arbetsplatserna. Kampanjen, som skall vara i två år, skall genomföras i nära samarbete med arbetsmarknadens parter. Den skall enligt uppgift inte syfta till något uttryckligt förbud mot rökning, utan inriktas på information och attitydpåverkan. I maj 1987 skall arbetarskyddsstyrelsen sammanträffa med arbetsmarknadens parter för att planlägga kampanjen, som beräknas starta hösten 1987.

Utskottet vidhåller sin inställning att hälsoriskerna vid passiv rökning i arbetsmiljön måste begränsas ytterligare. Utskottet ser därför positivt på att arbetarskyddsstyrelsen i samarbete med arbetsmarknadens parter nu kommer att starta en kampanj mot den passiva rökningen på arbetsplatserna. Resultatet av den kampanjen samt effekterna av de allmänna råden och andra informationsinsatser bör dock avvaktas innan det finns skäl att överväga ytterligare restriktioner. Utskottet avstyrker därför motion 1986/87:So717 (s, vpk).

I *motion 1986/87:So493 av Elisabeth Fleetwood (m)* hemställs att riksdagen hos regeringen begär att socialstyrelsen får i uppdrag att analysera rökeffekter på olika yrkesområden i syfte att minska resp. yrkes sjukdomsrisk (*yrkande 1 delvis*).

I förarbetena till arbetsmiljölagen (prop. 1976/77:149, SoU 1977/78:1) diskuterades särskilt riskerna för att inverkan av viss miljöfaktor i arbetslivet leder till särskilt skadlig påverkan i de fall då de som utsätts för miljöfaktorn är rökare. I propositionen framhölls att det var en viktig uppgift för företagshälsovården att upplysa de anställda om rökningens speciella risker med hänsyn till arbetsförhållandena. Vidare underströks att det var angeläget att genom forskning klarlägga de samband som kunde finnas mellan skadlig påverkan och rökning i kombination med andra faktorer (propositionen s. 234). Utskottet instämde häri (betänkandet s. 19).

I de forskningsprojekt på arbetsmiljöns område som syftar till att belysa samband mellan exponering för olika faktorer i arbetsmiljön och ohälsa är rökare/icke rökare regelmässigt en väsentlig variabel. I de allmänna råden om begränsning av tobaksrökning redovisas flera sådana samband. Exempelvis anses rökande asbestarbetare löpa ca tjugo gånger högre risk att få lungcancer än icke rökande asbestarbetare. Arsenik i smältverk och radondöttrar i gruvor drabbar rökande arbetare hårdare, eftersom de utsätts för förstärkt cancerrisk. Via fingrar och cigaretter kan giftiga ämnen, t. ex. bly och arsenik, tas upp i kroppen. Rörläggare som arbetar med teflon och samtidigt röker kan drabbas av s. k. teflonfeber, eftersom rökverken kan bli förorenade av teflonpartiklar som omvandlas till mycket giftiga gaser.

Flera fall där tobaksrökning samverkar med faktorer i arbetsmiljön till en förstärkt hälsorisk är alltså redan kända. I forskningsprojekt på arbetsmiljöns område uppmärksammas dessutom regelmässigt om det förhållandet att en arbetstagare är rökare innebär en förhöjd risk för ohälsa vid exponering för olika ämnen i arbetsmiljön. Utskottet anser mot denna bakgrund inte att motion 1986/87:So493 yrkande 1 påkallar något initiativ av riksdagen i här aktuell del utan avstyrker motionen. Utskottet vill dock understryka vad som uttalades vid arbetsmiljölagens tillkomst om att det är en viktig uppgift för företagshälsovården att upplysa de anställda om rökningens speciella risker med hänsyn till arbetsförhållandena.

Vissa ändringar i arbetsmiljölagen

Projektörers/konstruktörers arbetsmiljöansvar

I *motion 1986/87:So718 av Nils-Olof Gustafsson (s) och Bengt-Ola Ryttar (s)* hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om en översyn av gällande lagstiftning rörande arbetarskyddsansvar i syfte att komplettera lagstiftningen så att den även omfattar projektörers/konstruktörers arbetsmiljöansvar. Många olycksfall och arbetsskador inom byggbranschen kan förhindras genom en framsynt säkerhetsplanering av arbetet, anför motionärerna. En förutsättning härför är att man på ett tidigt stadium i byggprocessen planerar för en god arbetsmiljö. Planeringen påverkas starkt av projektörer och konstruktörer. De har emellertid – till skillnad från t. ex. byggherren och entreprenören – inte någon skyldighet att följa arbetsmiljölagen och arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter. Någon ordentlig genomarbetning av arbetsmiljömässiga värderingar och hänsynstaganden kommer därför regelmässigt aldrig till stånd, anför motionärerna.

Arbetarskyddsstyrelsen har hösten 1986 uppmärksammat regeringen på att arbetsmiljölagen är i behov av några kompletteringar och ändringar på en rad punkter för att styrelsen skall få bättre möjligheter att ingripa för att förbättra arbetsmiljön. Bl. a. har styrelsen påtalat den i motionen aktualiserade frågan. Styrelsen har påpekat att den inte har möjlighet att rikta krav mot arkitekter eller andra som inte är arbetsgivare eller leverantörer. Kraven måste i stället riktas mot dem som bygger, levererar eller använder den färdiga produkten. Detta leder, enligt arbetarskyddsstyrelsen, till att det ofta blir för sent att åstadkomma arbetsmiljöförbättringar.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är mycket viktigt att beakta arbetsmiljösynpunkter redan på ett tidigt stadium av planeringsprocessen för att en god arbetsmiljö skall uppnås. Frågan om införande av ett skyddsansvar i arbetsmiljölagen för projektörer/konstruktörer kommer dock, enligt vad utskottet erfar, att utredas och övervägas av regeringen med anledning av arbetarskyddsstyrelsens skrivelse. Utskottet förutsätter att arbetet härmed bedrivs så skyndsamt som möjligt. Motion 1986/87:So718 (s) påkallar därmed ingen åtgärd av riksdagen, utan avstyrks.

En snabbutredning om arbetsmiljölagens brister

I *motion 1986/87:So712 av Lars-Ove Hagberg m. fl. (vpk)* begärs en snabbutredning om arbetsmiljölagens brister och förslag till åtgärder. I motionen anförs att vänsterpartiet kommunisterna vid arbetsmiljölagens tillkomst levererade en omfattande kritik mot varje kapitel i lagen. Vpk ansåg att lagen var otillräcklig, eftersom den slog fast att arbetsmiljöarbetet skulle bygga på klassamarbete. En avgörande brist var att arbetsmiljölagen inte gav fackföreningarna några konkreta maktbefogenheter. Motionärerna anser inte att arbetsmiljön kan betraktas som tillfredsställande när det år 1985 inträffade 92 dödsfall, 107 000 olycksfall, 29 700 arbetssjukdomar och ett stort antal förtidspensioneringar. I motionen anförs vidare en rad exempel på vad motionärerna anser utgöra brister i regelsystemet på arbetsmiljöområdet.

Arbetsmiljölagen, som trädde i kraft den 1 juli 1978, är till stor del en ramlagstiftning, som förutsätts bli kompletterad genom av arbetarskyddsstyrelsen utfärdade närmare föreskrifter för olika områden. Denna konstruktion av lagstiftningen är bl. a. avsedd att underlätta en utveckling som tar hänsyn till nya forskningsrön och till behovet av åtgärder inom olika områden. Vid riksdagsbehandlingen framfördes från vänsterpartiet kommunisterna motionsförslag som innebar att arbetet i arbetsmiljöfrågor borde bedrivas genom en facklig kamp av arbetstagarna mot arbetsgivarna och att arbetsmiljölagen borde ge arbetstagarna fackliga maktbefogenheter i olika avseenden.

Utskottet avstyrkte motionen och anförde i sitt av riksdagen godkända betänkande SoU 1977/78:1 att utskottet anslöt sig till den i propositionen framförda uppfattningen att samverkan mellan arbetstagare och arbetsgivare var en förutsättning för ett framgångsrikt arbete när det gällde att skapa en god arbetsmiljö. Den metod som vänsterpartiet kommunisterna anvisade stod i motsats till den för arbetsmiljölagstiftningen grundläggande principen

om samverkan, ansåg utskottet, som i sammanhanget även ville peka på de möjligheter till inflytande över sin arbetsmiljö som arbetstagarna hade genom den s. k. kvarlevande stridsrätten enligt medbestämmandelagen, MBL.

Utskottet avstyrkte våren 1985 en motion från vänsterpartiet kommunisterna liknande den nu aktuella. I sitt av riksdagen godkända betänkande (SoU 1984/85:16 s. 19–21) anförde utskottet att det för sin del inte ansåg att det framkommit något som skulle motivera en översyn av arbetsmiljölagen på det sätt motionärerna begärt. Det sagda hindrade emellertid inte, fortsatte utskottet, att specifika frågor, såsom t. ex. hur asbestskador skulle kunna förhindras, kunde behöva övervägas särskilt.

Utskottet vidhåller sin inställning och avstyrker motion 1986/87:So712 (vpk).

En översyn av arbetsmiljölagen med hänsyn till de handikappades behov

I *motion 1986/87:So719 av Margareta Persson (s) och Ingvar Björk (s)* hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om översyn av arbetsmiljölagen. Motionärerna anser inte att den normalnivå som anges i arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter tar hänsyn till de handikappades behov och förutsättningar. Vidare kan den skyddsutrustning som finns ute på arbetsplatserna bara i undantagsfall användas av handikappade, trots att arbetsmiljölagen säger att den skall passa alla. Genom att ta hänsyn till de handikappades förutsättningar vid utformningen av föreskrifter och skyddsutrustningar kan man markera att de handikappade har en verklig förankring på den svenska arbetsmarknaden.

I arbetsmiljölagen sägs att arbetsförhållandena skall anpassas till människans förutsättningar i fysiskt och psykiskt avseende (2 kap. 1 § andra stycket i lagen).

Enligt lagens förarbeten (prop. 1977:149 om arbetsmiljölag m. m.) innebär detta bl. a. att man skall ta hänsyn till den enskilde arbetstagarens ålder, yrkesvana och övriga individuella förutsättningar. Bestämmelsen innebär också att man vid planering av arbetsmiljön måste beakta att människor är olika och att arbetshandikapp är vanliga i arbetslivet. Det är angeläget att arbetsplatserna utformas så att inte stora grupper av arbetstagare utestängs. Föredraganden anför att arbetsgivarnas ansvar i dessa hänseenden bör utmärkas genom en särskild bestämmelse i arbetsmiljölagen. I lagens 3 kap. om allmänna skyldigheter åläggs arbetsgivare därför att ta hänsyn till arbetstagarnas särskilda förutsättningar för arbetet. Vid arbetets planläggning och anordnande skall beaktas att människors förutsättningar att utföra arbetsuppgifter är olika.

Föredraganden anför vidare, att arbetsplatserna bör utformas så att sysselsättningsmöjligheterna främjas. Självfallet kan inte varje arbetsplats och där utfört arbete anpassas till de skilda förutsättningarna hos varje enskild människa. Det bör emellertid förebyggas att onödiga hinder uppstår när det gäller att sysselsätta människor med något slag av arbetshandikapp. Av arbetsmiljölagens uppläggning följer också, framhåller föredraganden, att det bör vara en uppgift för skyddskommittén och skyddsombuden att

uppmärksamma handikappfrågor. Föredraganden konstaterar att detta är ett skäl för att handikappfrågor skall beaktas i utbildning av bl. a. skyddsombud.

Genom ett tillägg till 6 kap. 9 § arbetsmiljölagen med anledning av proposition 1984/85:89 om företagshälsovård och arbetsanpassning har skyddskommitténs ansvar för människor med nedsatt arbetsförmåga ytterligare förstärkts. Sedan den 1 januari 1986 skall skyddskommittén verka för att en på lämpligt sätt organiserad arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet bedrivs på arbetsstället. Däremot omfattas inte anpassnings- och rehabiliteringsfrågorna av föreskrifter från arbetarskyddsstyrelsen och tillsyn av yrkesinspektionen, eftersom yrkesinspektionens verksamhet i första hand måste gälla miljöerna, inte individerna (prop. s. 58). Inspektionen skall dock se till att arbetstagarna inte blir handikappade på grund av arbetsförhållandena.

Arbetsmarknadsministern anförde i propositionen (s. 58) att det enligt hennas mening var förenat med utomordentligt stora svårigheter att i lagstiftning eller föreskrifter närmare reglera vad som skall krävas av arbetsgivaren när det gäller anpassnings- och rehabiliteringsåtgärder, bl. a. därför att behovet av insatser varierar i de enskilda fallen. Detta hindrade självfallet inte, fortsatte arbetsmarknadsministern, att parterna i avtal kommer överens om riktlinjer för anpassningsarbetet eller att berörda myndigheter genom information och allmänna råd vägleder parterna och underlättar för dem att bedriva en bra verksamhet.

Genom de företagna ändringarna i arbetsmiljölagen har alltså ytterligare markerats att frågor om anpassning och rehabilitering skall hanteras inom ramen för det lokala skyddsarbetet och att de i första hand är arbetsgivarens ansvar. Anpassningsfrågorna är också en viktig uppgift för företagshälsovården. Motion 1986/87:So719 (s) påkallar därför inte något riksdagens initiativ. Utskottet vill samtidigt understryka vikten av att anpassnings- och rehabiliteringsarbetet verkligen bedrivs målmedvetet och effektivt.

Arbete åt ungdomar under 18 år

I *motion 1986/87:So706 av Gullan Lindblad (m)* begärs en översyn av arbetsmiljöförordningen i syfte att undanröja hinder för ungdomar under 18 år att få arbete. Motionären tar särskilt upp bestämmelserna i arbetarskyddsstyrelsens kungörelse om minderåriga i arbetslivet (AFS 1980:13, ändrad genom AFS 1982:16) som hon anser vara alltför detaljerade och präglade av teknikfientlighet. Det borde vara fullt möjligt att ändra en mängd bestämmelser som hindrar ungdomar från att få arbete.

Bestämmelser om minderårigas arbete har länge utgjort en viktig del av arbetarskyddslagstiftningen. Grundtanken bakom detta är att barn och ungdom inte genom arbete skall utsättas för risker för olycksfall, överansträngning eller annan menlig inverkan på hälsa eller kroppsutveckling. I arbetsmiljölagen finns de grundläggande bestämmelserna beträffande minderårigas arbete i ett särskilt kapitel (5 kap. 1–5 §§).

I motsats till tidigare lagstiftning tar arbetsmiljölagen inte enbart sikte på skyddssynpunkterna för minderåriga, utan betonar också att ungdomen inte

skall avskärmas från arbetslivet utan måste ges möjligheter att genom praktik eller på annat sätt få arbetslivserfarenheter (prop. 1976/77:149 s. 319). Med minderårig menas i arbetsmiljölagen den som inte har fyllt 18 år. I minderårigkungörelsen finns olika åldersgränser, t. ex. 13 och 16 år, i vissa bestämmelser.

Regler, som berör minderåriga, finns även i vissa andra författningar. Här kan nämnas strålskyddslagen (SFS 1958:110 med ändringar) som förbjuder minderårig under 18 år att arbeta med radiologiskt arbete utan strålskyddsmyndighetens medgivande samt vägtrafiklagstiftningen. Allmänna ordningsstadgan (SFS 1956:617 med ändringar) innehåller bestämmelser om minderårigs medverkan vid offentlig tillställning.

Motiven bakom olika bestämmelser för ungdomar är bl. a. deras kroppsutveckling, bristande erfarenhet och mognad, behov av vila samt tid för skolgång. Ungdomar har också en hög arbetsskadefrekvens. Enligt kungörelsen finns möjlighet till både generella och individuella undantag. Endast ett fåtal särskilt riskfyllda arbetsuppgifter är helt förbjudna för minderåriga. Det är undervattensarbete under förhöjt tryck, arbete med vissa cancerframkallande ämnen samt laboratoriearbete inom experimentell cancerforskning (9 § jämfört med bilaga 2 i kungörelse).

Här bör också nämnas att arbetsförhållandena för barn och ungdomar sedan länge varit föremål för internationellt samarbete inom ramen för i första hand Internationella arbetsorganisationen (ILO) och Europarådet. Sverige har medverkat i detta samarbete och har åtagit sig förpliktelser i fråga om lagstiftningen till skydd för minderåriga.

Utskottet kan inte dela motionärens uppfattning att de särskilda skyddsreglerna för minderåriga skulle vara för restriktivt utformade. Tvärtom anser utskottet att regelsystemet ger stort utrymme för ungdomar att få närmare kontakt med arbetslivet under uppväxtåren. Utskottet avstyrker därför motion 1986/87:So706 (m).

Arbetarskyddsstyrelsens verksamhet

Striktare föreskrifter

I *motion 1986/87:So703 av Lars-Ove Hagberg m. fl. (vpk)* begärs åtgärder som syftar till att snarast skapa strikta regler på arbetarskyddets område för att därigenom åstadkomma en säker arbetsmiljö. Motionärerna anser att arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter är luddiga och oprecisa. Utvecklingen går också i allt högre grad mot föreskrifter utan krav på provning och godkännande. Följden härav blir bl. a. att det importeras produkter till svensk arbetsmarknad som orsakar olyckor och ohälsa hos arbetarna.

I förarbetena till arbetsmiljölagen angavs vissa principer för utformningen av arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter (prop. 1976/77:149 s. 353). Departementschefen framhöll att det borde eftersträvas att ange visst preciserat krav i skyddshänseende utan att därför i detalj binda beträffande sättet för hur kravet skall uppfyllas. Samtidigt ansåg han att det borde eftersträvas att foga rekommendationer, råd och upplysningar till föreskrifterna till ledning i det praktiska arbetet. Arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter utformas i enlighet

härmed som funktionskrav, vilka ofta åtföljs av allmänna råd om lämpligt tillvägagångssätt, m. m.

Arbetsmarknadens parter deltar hos arbetarskyddsstyrelsen i föreskrifternas utarbetande, både på beredningsstadiet och vid besluten i styrelsen.

Beträffande kraven på provning och godkännande som tas upp i motionen anfördes i propositionen om arbetsmiljölagen att någon allomfattande officiell förprövning inte kunde genomföras. Det gällde att inte inrikta sig på ett alltför stort område och därigenom äventyra möjligheterna att åstadkomma en effektiv officiell förhandsbedömning i de fall då det verkligen påkallades (prop. 1976/77:149 s. 274).

Arbetsmarknadsministern uppger i årets budgetproposition (s. 30) att i samband med en nordisk utredning om en eventuell nordisk arbetsmiljökonvention frågan om en ytterligare harmonisering av föreskriftsarbetet kommer att ägnas särskild uppmärksamhet, liksom frågan om olika former för teknisk kontroll och provning. Bl. a. skall frågor som rör ömsesidigt godkännande av provningsinstitutioner och provningsprocedurer behandlas.

Mot bakgrund av den här lämnade redovisningen avstyrker utskottet bifall till motionen (vpk).

Översyn av gränsvärdena

I *motion 1986/87:So721 (fp)* yrkas att regeringen ges till känna vad som i motionen anförts om arbetarskyddsstyrelsens översyn av gränsvärdena (*yrkande 2*). Enligt motionären måste arbetarskyddsstyrelsen se över gränsvärdena på områden där de i dag troligtvis är på fel nivå, t. ex. beträffande buller, luftfuktighet, luftförorening och temperatur.

Ett hygieniskt gränsvärde anger den högsta halt av en luftförorening, under vilken en person som utsätts för föroreningen anses vara skyddad mot ohälsa. För närvarande gäller arbetarskyddsstyrelsens kungörelse om hygieniska gränsvärden, AFS 1984:5, vilken trädde i kraft den 1 januari 1985.

En närmare redogörelse för bakgrunden till systemet med hygieniska gränsvärden lämnades i socialutskottets betänkande SoU 1977/78:1 med anledning av proposition 1976/77:149 om arbetsmiljölag. Beträffande det rent praktiska arbetet med framtagande av gränsvärdelistan hänvisas till betänkandet SoU 1984/85:16 (s. 26–27).

Beträffande buller gäller sedan den 1 januari 1987 arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter AFS 1986:15.

De hygieniska gränsvärdena revideras löpande av arbetarskyddsstyrelsen, inte minst mot bakgrund av de nya forskningsrön som framkommer. Utskottet har erfarit att ett förslag till ny gränsvärdelista kommer att behandlas i arbetarskyddsstyrelsens styrelse i april 1987.

Här kan vidare nämnas att arbetsmarknadsministern i ett pressmeddelande från arbetsmarknadsdepartementet, daterat den 29 januari 1987, uppgivit att hon kommer att föreslå regeringen att ge arbetarskyddsstyrelsen i uppdrag att utreda konsekvenserna – både de ekonomiska och de hälsomässiga – av att halvera alla nu gällande gränsvärden för lösningsmedel i arbetsmiljön.

Utskottet förutsätter att arbetarskyddsstyrelsen fastställer de hygieniska gränsvärdena på en så låg nivå som möjligt, så att betryggande marginal uppnås till den nivå där oacceptabla skadeeffekter kan uppstå. Utskottet finner i övrigt inte anledning till något uttalande från riksdagens sida med anledning av motionen. Motion 1986/87:So721 (fp) avstyrks således i här aktuell del (yrkande 2).

Störande ljud i arbetsmiljön

I *motion 1986/87:So713 av Margareta Persson (s) och Maj Britt Theorin (s)* hemställs att arbetarskyddsstyrelsen får i uppdrag att närmare studera inverkan på människan av ljud i arbetsmiljön. Enligt motionärerna är det inte bara buller som direkt överstiger vissa decibel som är skadligt för människan. Mycket tyder enligt motionärerna på att människan påverkas betydligt mer än man tidigare trott av det moderna samhällets ljudkuliss, som skapas av exempelvis ventilationssystem, trafikbuller, bakgrundsmusik och datorer. Ingen kan i dag med säkerhet säga vilken betydelse detta har för människans psykiska välbefinnande och därmed indirekt för hennes fysiska hälsa.

I propositionen med förslag till arbetsmiljölag (prop. 1976/77:149) betonade departementschefen att miljöfaktorer som buller även innebar komfortproblem, och att en god arbetsmiljö i ljudhänseende inte uppnåddes enbart genom att man åstadkom ljudnivåer som inte medförde risk för hörselskador. Ljudnivåerna på arbetsplatserna skall i största möjliga utsträckning hållas på en sådan nivå att de inte leder till trötthet eller andra besvär, hette det vidare i propositionen (s. 234).

Arbetarskyddsstyrelsens tidigare nämnda föreskrifter om buller, AFS 1986:15, tar främst sikte på sådant ljud som kan orsaka hörselskada. I de allmänna råden, fogade till föreskrifterna, erinras dock om att icke hörbart ljud, s. k. infraljud, kan vålla obehag, även om dess påverkan på människan ännu inte är tillfredsställande klarlagt.

Vid arbetarskyddsstyrelsens forskningsavdelning pågår forskning som tar sikte på störningar generellt av buller och ljud i arbetslivet. I ett projekt studeras t. ex. det sätt på vilket buller återverkar som störningsfaktor i arbetslivet och vilka såväl psykiska som fysiska hälsoeffekter detta medför för arbetstagarna.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att större uppmärksamhet bör riktas även mot det inte direkt hörselskadande bullret i arbetsmiljön och den påverkan detta kan ha på människan i form av stress, trötthet m. m. Mot bakgrund av det forskningsarbete som för närvarande bedrivs vid arbetarskyddsstyrelsen anser utskottet emellertid inte att motionen påkallar något initiativ av riksdagen. Motion 1986/87:So713 (s) avstyrks alltså.

Säkerhetsdagar i skogen

I *motion 1986/87:So708 (c)* begärs att arbetarskyddsstyrelsen får i uppdrag att initiera "säkerhetsdagar i skogen" och att medel härför anvisas ur arbetsmiljöfonden (*yrkande 2*). Arbetsskadorna bland ensamarbetare i skogen är ofullständigt kända, anför motionärerna. Årligen rapporteras ca 1 000 olycksfall och ca 10 dödsfall. Det finns dock anledning anta att den förstnämnda siffran på grund av brister i rapporteringen är alldeles för låg. Enligt motionärerna inträffar de flesta olycksfallen vid huggning. Olycksorsakerna kan hänföras till bl. a. bristande kunskaper om den säkraste arbetstekniken, bristande användning av personlig skyddsutrustning och brister i kunskapen om utrustningen. Mot bakgrund av denna arbetsskadesituation genomförde skogsbranschens organisationer under år 1985 särskilda säkerhetsdagar i ett par län, då man informerade skogsarbetare om arbetsteknik, skyddsutrustning m. m. Deltagarna hade i hög grad tillägnat sig informationen. Motionärerna anser det angeläget att medel kan ställas till förfogande för liknande informationsverksamhet i hela landet.

Arbetsmiljöfonden (tidigare arbetarskyddsfonden) är ett forskningsfinansierande organ, vars verksamhet finansieras av en arbetarskyddsavgift (8 § lagen 1981:691 om socialavgifter). Fondens styrelse beslutar självständigt om användningen av de medel som finns för forsknings-, utbildnings- och utvecklingsinsatser. I styrelsen sitter företrädare för arbetsmarknadens parter.

Det bör enligt utskottets mening ankomma på fondens styrelse att prioritera vilka utbildningsinsatser som skall genomföras.

I yrkesinspektionens verksamhet ingår information och rådgivning i arbetsmiljö- och skyddsfrågor som en viktig del. En del informationsinsatser kan ske i form av riksomfattande projekt som riktas mot en speciell bransch. En utgångspunkt för de prioriteringar yrkesinspektionen gör är skadefrekvensen enligt informationssystemet om arbetsskador (ISA). Även branschens struktur, utvecklingen av det lokala skyddsarbetet och företagshälsovården har betydelse för prioriteringarna.

Utskottet förutsätter att yrkesinspektionen kommer att ägna arbetarskyddet i det självverksamma skogsbruket särskild uppmärksamhet om så är påkallat med hänsyn till olycksfallsfrekvens m. m. Motion 1986/87:So708 (c) bör därför inte föranleda någon särskild åtgärd av riksdagen, såvitt nu är i fråga (yrkande 2).

Arbetsskadestatistik inom jord- och skogsbruk

I *motion 1986/87:So711 av Stina Gustavsson (c) och Rosa Östh (c)* begärs att riksdagen anslår medel till en arbetsskadestatistik enligt i motionen angiven kravspecifikation inom jord- och skogsbruket. Enligt motionärerna underskattar nuvarande officiella statistik antalet olycksfall i lantbruket, dvs. i jordbruket och det självverksamma skogsbruket. Statistiken saknar också den för det förebyggande arbetet nödvändiga arbetsmomentindelningen.

SCB bör därför få i uppgift att ta fram en återkommande statistik vart femte år med början år 1987 avseende 1986 års arbetsolycksfall.

Enligt vad utskottet erfar har Lantbrukshälsan AB sökt och nyligen fått beviljat medel från arbetsmiljöfonden till en arbetsskadestatistik för jord- och skogsbruket avseende år 1986. Undersökningen skall genomföras av SCB. I en styrgrupp för undersökningen ingår, förutom Lantbrukshälsan, arbetarskyddsstyrelsen, Svenska lantarbetareförbundet och SCB.

Utskottet anser det angeläget att det tas fram korrekta uppgifter om arbetsskadorna i jord- och skogsbruket så att arbetsmiljöarbetet kan riktas och prioriteras till de mest riskfyllda arbetsområdena inom näringen. Det är dock rimligt att avvakta med att ta ställning till frågan om återkommande undersökningar till dess att den nu aktuella undersökningen utvärderats. Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motion 1986/87:So711 (c).

Skyddsarbetet på högskoleområdet

I *motion 1986/87:So709 av Lars Werner m.fl. (vpk)* begärs förslag till en sådan ändring i arbetsmiljölagen att studenterna mer aktivt kan delta i skyddsarbetet. Motionärerna påpekar att arbetsmiljölagen inte ger studenterna full möjlighet att med rösträtt vara representerade i högskolornas skyddskommittéer. De ställs därmed delvis utanför skyddsarbetet. På högskolorna finns i dag en hel rad arbetsmiljöproblem såsom laboratorieförsök med farliga ämnen, allergiproblem, dålig ventilation och psykosociala frågor. Studenterna bör därför ha möjlighet att utse skyddsombud och huvudskyddsombud samt delta i skyddskommittén med rösträtt.

Med undantag för reglerna om skyddsombud och skyddskommittéer i 6 kap. arbetsmiljölagen omfattar lagen alla elever fr.o.m. årskurs 7 i grundskolan. I propositionen (1976/77:149) om arbetsmiljölag anförde departementschefen att det på högskoleområdet och inom den kommunala och statliga vuxenutbildningen torde finnas förutsättningar för att låta lagens regelsystem tillämpas i stort sett utan inskränkningar (s. 202). Socialutskottet delade uppfattningen att man borde överväga att tillämpa samverkansreglerna beträffande alla vuxna elever (SoU 1977/78:1 s. 15). Det avgörande skälet till att reglerna om skyddsombud och skyddskommitté inte ansetts böra tillämpas på elevområdet är att skyddsombud m.fl. utses av arbetsmarknadens parter. Elever har inte ställning som part på arbetsmarknaden.

Den 16 februari 1978 uppdrog regeringen åt skolöverstyrelsen (SÖ) och universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) att utreda frågan om elevernas medverkan i arbetet med skolans arbetsmiljö. Uppdraget redovisades till regeringen under 1980. I utredningsrapporten föreslogs bl.a. att regeringen skulle vidta de författningsmässiga åtgärder som erfordrades för att ge eleverna formella möjligheter att medverka i skyddsarbetet enligt arbetsmiljölagen och arbetsmiljöförordningen. Förslaget har remissbehandlats, och ärendet ligger nu hos utbildningsdepartementet.

Frågan togs även upp av 1983 års demokratiberedning (C 1983:03) i dess betänkande SOU 1985:30 Skola för delaktighet beträffande eleverna i ungdomsskolan. Där ansåg man att eleverna så långt möjligt borde likställas

med personalen på skolan i arbetsmiljöarbetet, bl. a. beträffande rätten att utse skyddsombud. Även detta betänkande har remissbehandlats.

Enligt vad utskottet erfarit verkar regeringen för närvarande för någon form av avtalsuppgörelse mellan arbetsmarknadens parter i syfte att reglera skyddsarbetet på elev- och studentområdet.

I ett interpellationssvar den 21 januari 1987 uttalade statsrådet Bengt Göransson följande beträffande tillämpningen av arbetsmiljölagens samverkansregler på elevområdet.

Som ett led i elevernas demokratiska fostran och som en förberedelse för arbetslivet anser jag det utomordentligt viktigt att eleverna i skolan blir vana vid att medverka i skyddsarbete. Arbetet med skyddsfrågor bör enligt min mening ingå som ett naturligt led i skolarbetet. Från denna utgångspunkt anser jag det angeläget att eleverna ges reella möjligheter att samverka med parterna i arbetsmiljöarbetet på skolorna. Lösningen bör dock inte sökas via lagstiftning eller genom författningsmässiga åtgärder. I stället förutsätter jag att saken klaras ut mellan arbetsmarknadens parter.

Parterna har fört sonderande samtal i frågan om elevernas aktiva medverkan i det lokala arbetsmiljöarbetet. Syftet är att medge representation från eleverna i berörd lokal skyddskommitté i frågor som gäller deras arbetsmiljö. Det är min förhoppning att parterna under våren skall kunna ena sig i frågan.

Parternas samtal gäller enligt uppgift både eleverna i ungdomsskolan och studenterna på högskoleområdet.

Utskottet anser att frågan om studenternas möjlighet att delta i skyddsarbetet nu måste komma till en lösning. Saken bör dock lämpligen lösas genom överläggningar mellan arbetsmarknadens parter. Utskottet utgår från att överläggningarna bedrivs skyndsamt med sikte på att kunna avslutas under våren. Motion 1986/87:So709 (vpk) bör därmed inte föranleda något uttalande från riksdagens sida.

Bensinstationspersonalens arbetsmiljö

I *motion 1986/87:So715 av Lars Werner m. fl. (vpk)* hemställs med hänvisning till vad som anförts i motion 1986/87:Jo800, att riksdagen hos regeringen begär att en undersökning av såväl tankbilschaufförernas som bensinstationspersonalens arbetsmiljö och hälsotillstånd genomförs.

Enligt motionärerna är utsläppen av bensinångor vid bensinstationerna i högsta grad ett arbetsmiljöproblem. Tankbilschaufförer utsätts för höga halter av bensinångor både vid påfyllning av sina tankbilar och när de fyller bensinstationernas cisterner. I bensinånga ingår bl. a. aromatiska kolväten som till största delen består av bensen, toluen och xylen. I motionen uppges vidare att det från Göteborg rapporteras att flera tankbilschaufförer råkat ut för besvär med igensvullna ögon, hudutslag, illamående och irritationer i luftvägarna. Detta anses vara en följd av att de kört ut bensin innehållande de nya tillsatserna TBA (tertiär butyl alkohol) och MTBE (metyl tertiär butyl eter). Transporthälsan har uppmanat chaufförerna att använda gasmask då de hanterar denna bensin. Enligt motionärerna är arbetsmiljön på bensinstationer mycket dåligt kartlagd i Sverige. Amerikanska undersökningar visar

emellertid att bensinstationspersonal drabbas av en överdödlighet i cancer.

En i stort sett likalydande motion behandlades av utskottet våren 1986, se betänkandet SoU 1985/86:12 s. 28–29. Utskottet hänvisade inledningsvis till *cancerkommitténs betänkande SOU 1984:67*, enligt vilket det var välkänt att yrkesexponering för bensen eller blandningar innehållande bensen har förorsakat olika typer av leukemier. Enligt betänkandet (s. 219) var de numerärt största yrkesgrupperna som exponeras personalen på bensinstationer och bilverkstäder. Utskottet refererade vidare flera vetenskapliga undersökningar angående cancerriskerna vid yrkesmässig hantering av motorbränslen, vilka redovisats i cancerkommitténs betänkande s. 219–220. Undersökningarna gällde bl. a. tankbilschaufförer och bensinstationspersonal.

Utskottet redogjorde också för de föreskrifter och anvisningar från arbetarskyddsstyrelsen som var aktuella, nämligen *kungörelsen (AFS 1984:5) om hygieniska gränsvärden, anvisningarna nr 107, Motorbranschen* och *124, Organiska lösningsmedel* samt *kungörelsen (AFS 1980:13) om anlitande av minderåriga i arbetslivet.*

Utskottet anförde därefter att det var uppenbart att arbete som innebar att arbetstagaren utsattes för höga halter av bensinånga medförde stora hälsorisker. Utskottet ansåg att det var angeläget att hälsoproblemen för bensinstationspersonalen ytterligare uppmärksammades och ville i sammanhanget särskilt erinra om vikten av att efterleva förbudet i minderårigkungörelsen mot att anlita minderåriga till arbete med bensenhaltig bensin. Utskottet avstyrkte därefter den då aktuella motionen, under hänvisning till de vetenskapliga undersökningar som gjorts beträffande bl. a. cancerriskerna för bensinstationspersonal och det författningsarbete som bedrevs vid arbetarskyddsstyrelsen.

Härutöver kan nämnas att arbetarskyddsstyrelsen beräknar kunna remittera ett förslag till ny kungörelse om organiska lösningsmedel under år 1987. Vidare har sedan föregående riksmöte *kungörelsen (AFS 1985:17) om farliga ämnen* trätt i kraft. Den innehåller bestämmelser om hantering, förvaring, information m. m. om farliga ämnen, vilka genom sina kemiska eller fysikalisk-kemiska egenskaper kan föranleda ohälsa eller olycksfall. Till sådana ämnen hör bl. a. drivmedel för förbränningsmotorer och bränsle för uppvärmningsändamål.

Vidare kan nämnas att det inom naturvårdsverket utreds en teknik för återföring av bensinånga, vilket skulle minska utsläppen från bensinstationerna med ca 95 %. Arbetet bedrivs i samråd med oljebolagen.

På de skäl som anfördes då den nu aktuella frågan förra gången behandlades av riksdagen avstyrker utskottet motion 1986/87:So715 (vpk).

Medelsanvisningarna

Under avsnitt *C 1* i budgetpropositionen (bil. 12 s. 121) hemställs att arbetarskyddsverket anvisas ett förslagsanslag för budgetåret 1987/88 om 318 849 000 kr. Under avsnitt *C 2* hemställs vidare att till Arbetarskyddsstyrelsen: Anskaffning av vetenskaplig apparatur anvisas ett reservationsanslag om 3 305 000 kr.

Utskottet har ingen erinran mot regeringens förslag.

Utskottet hemställer

1. beträffande *forskning om riskerna med bildskärmsarbete*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So714 yrkande 2 och motion 1986/87:So721 yrkande 3,

2. beträffande *nyanskaffning av datautrustning*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So708 yrkande 3,

3. beträffande *provning av bildskärmar*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So714 yrkande 3,

4. beträffande *offentliggörande av testresultat*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So716,

5. beträffande *skydd för bildskärmsarbetare*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So714 yrkande 4,

6. beträffande *tillsättande av en datamiljökommission*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So702 yrkande 1,

7. beträffande *omplacering eller ledighet för graviditet*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So702 yrkande 2 och motion 1986/87:So721 yrkande 4,

8. att riksdagen beslutar att vad som anförts i proposition 1986/87:100 bil. 12 om framtida bildskärmar inte skall föranleda något riksdagens uttalande i den mån det inte behandlats under föregående moment,

9. beträffande *uppföljning av yrkesinspektionens tillsyn*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So721 yrkande 1,

10. beträffande *facklig majoritet i arbetarskyddsverkets styrelse och i yrkesinspektionsnämnderna*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So701,

11. beträffande *den psykosociala arbetsmiljön*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So721 yrkande 5,

12. beträffande *företagshälsovården*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So721 yrkande 6,

13. att riksdagen beslutar att vad som anförts i proposition 1986/87:100 bil. 12 om tillsynen av arbetsmiljön inte skall föranleda något riksdagens uttalande i den mån det inte behandlats under momenten 9–12,

14. beträffande *forskning om belastningssjukdomar*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So704 yrkande 2,

15. beträffande *ett samlat program mot belastningsskador*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So704 yrkande 1,

16. beträffande *skyddsombudets stoppningsrätt*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So704 yrkande 3,

17. beträffande *kvinnors arbetsmiljö i tunga arbeten*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So714 yrkande 1,

18. beträffande *ersättning till asbestskadade*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So705 och motion 1986/87:So710,

19. beträffande *rökfri arbetsmiljö*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So717,

20. beträffande *analys av rökeffekter inom olika yrken*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So493 yrkande 1 delvis,

21. beträffande *projektörers/konstruktörers arbetsmiljöansvar*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So718,

22. beträffande *en snabbutredning om arbetsmiljölagens brister*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So712,

23. beträffande *en översyn av arbetsmiljölagen med hänsyn till de handikappades behov*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So719,

24. beträffande *arbete åt ungdomar under 18 år*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So706,

25. beträffande *striktare föreskrifter*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So703,

26. beträffande *översyn av gränsvärdena*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So721 yrkande 2,

27. beträffande *störande ljud i arbetsmiljön*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So713,

28. beträffande *säkerhetsdagar i skogen*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So708 yrkande 2,

29. beträffande *arbetsskadestatistik inom jord- och skogsbruk*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So711,

30. beträffande *skyddsarbetet på högskoleområdet*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So709,

31. beträffande *bensinstationspersonalens arbetsmiljö*
att riksdagen avslår motion 1986/87:So715,

32. att riksdagen till *Arbetsmiljö – Tillsyn och forskning* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 318 849 000 kr.,

33. att riksdagen till *Arbetarskyddsstyrelsen: Anskaffning av vetenskaplig apparatur* för budgetåret 1987/88 anvisar ett reservationsanslag av 3 305 000 kr.

Stockholm den 3 mars 1987

På socialutskottets vägnar

Daniel Tarschys

Närvarande: Daniel Tarschys (fp), Evert Svensson (s), Göte Jonsson (m), Kjell Nilsson (s), Ulla Tillander (c), Anita Persson (s), Blenda Littmarck (m), Gunnar Ström (s), Yvonne Sandberg-Fries (s), Rosa Östh (c), Erik Janson (s), Ingrid Ronne-Björkqvist (fp), Karl-Gösta Svenson (m), Maud Björnemalm (s) och Lars-Ove Hagberg (vpk).

Offentliggörande av testresultat (mom. 4 i hemställan)

1. av Ulla Tillander (c) och Rosa Östh (c) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 7 som börjar med "Såsom påpekas" och slutar med "So 716 (c)" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är angeläget att testresultaten så snabbt som möjligt blir offentliggjorda så att arbetsgivare och arbetstagare får möjlighet att före anskaffning av ny bildskärmsutrustning bedöma dess egenskaper och välja den utrustning som har högst kvalitet från arbetsmiljösynpunkt. Detta bör riksdagen med anledning av motion So 716 (c) ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 4 bort hemställa

4. beträffande *offentliggörande av testresultat*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So716 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Tillsättande av en datamiljökommission (mom. 6 i hemställan)

2. av Lars-Ove Hagberg (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 8 som börjar med "I föregående" och slutar med "(yrkande 1)" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att riskerna med den snabbt tilltagande datoriseringen skyndsamt bör utredas. Regeringen bör därför tillsätta en datamiljökommission med denna uppgift. Kommissionen bör dessutom, såsom föreslås i motionen, ge förslag till riktlinjer för en bra arbetsmiljö där datorer och bildskärmar används.

dels att utskottet under mom. 6 bort hemställa

6. beträffande *tillsättande av en datamiljökommission*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So702 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Omplacering eller ledighet för graviditet (mom. 7 i hemställan)

3. av Daniel Tarschys (fp) och Ingrid Ronne-Björkqvist (fp) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 9 som börjar med "Vid behandlingen" och slutar med "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

De regler som trädde i kraft den 1 juli 1985 om gravida kvinnors rätt till omplacering löser bara en del av de problem som påtalats i motion 1986/87:So721 (fp) yrkande 4, eftersom arbetarskyddsstyrelsen hittills utfärdat föreskrifter om skydd för gravida endast såvitt gäller blyarbete. Gravida kvinnor måste enligt utskottets mening få ett bättre skydd i arbetsmiljöer som är eller kan vara skadliga för fostret. De bör i större utsträckning än för närvarande ges rätt till omplacering eller, om sådan inte kan ordnas, rätt till

havandeskapspenning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Utskottet är däremot inte berett att tillstyrka en lagreglering i enlighet med förslaget i motion So702 (vpk) yrkande 2, som alltså avstyrks.

dels att utskottet under mom. 7 bort hemställa

7. beträffande *omplacering eller ledighet för graviditet*

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:So721 yrkande 4 och med avslag på motion 1986/87:So702 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Omplacering eller ledighet för graviditet (mom. 7 i hemställan)

4. av Lars-Ove Hagberg (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 9 som börjar med "Vid behandlingen" och slutar med "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

De regler som trädde i kraft den 1 juli 1985 om gravida kvinnors rätt till omplacering löser bara en del av de problem som påtalats i motion 1986/87:So702 (vpk) yrkande 2 angående rätten för kvinnor som planerar graviditet eller är gravida att få bli omplacerade eller få ledighet med bibehållen lön vid misstänkt risk för fosterskada i arbetsmiljön. Regeringen bör därför med förtur låta utarbeta och förelägga riksdagen ett lagförslag som tillgodoser motionsyrkandet. När det gäller bildskärmsarbete anser utskottet att så länge det råder oklarhet om huruvida det är skadligt för fostret om modern arbetar vid en bildskärm det är en självklarhet att alla gravida kvinnor och alla kvinnor som planerar en graviditet skall ha en ovillkorlig rätt till omplacering och till att slippa bildskärmsarbete. Frågan är alltför viktig för att lösas avtalsvägen. Detta bör ges regeringen till känna. Vad utskottet nu anfört tillgodoser syftet med motion So721 (fp), yrkande 4.

dels att utskottet under mom. 7 bort hemställa

7. beträffande *omplacering eller ledighet för graviditet*

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:So702 yrkande 2 och med anledning av motion 1986/87:So721 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Facklig majoritet i arbetarskyddsverkets styrelse i yrkesinspektionsnämnderna (mom. 10 i hemställan)

5. av Lars-Ove Hagberg (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Motsvarande yrkanden" och slutar med "därför motionen" bort ha följande lydelse:

Utskottet har tidigare uttalat sig till förmån för principen att inte konstruera de statliga tillsynsmyndigheterna som partsorgan. Utvecklingen inom arbetsmiljöområdet har emellertid visat att arbetstagarnas rätt till en god arbetsmiljö ej tillräckligt tillgodoses med nuvarande sammansättning av arbetarskyddsstyrelsens styrelse och yrkesinspektionsnämnderna. Regering-

en bör därför föranstalta om erforderliga ändringar i instruktionerna för arbetarskyddsstyrelsen resp. för yrkesinspektionen så att de fackliga organisationernas representanter tillförsäkras kvalificerad majoritet i dessa organ.

dels att utskottet under mom. 10 bort hemställa

10. beträffande *facklig majoritet i arbetarskyddsverkets styrelse och i yrkesinspektionsnämnderna*
att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So701 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Den psykosociala arbetsmiljön (motiveringen till mom. 11 i hemställan)

6. av Lars-Ove Hagberg (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 11 med "Av forskningspropositionen" och slutar på s. 12 med "utredningens förslag" bort ha följande lydelse:

De psykosociala frågorna som arbetstempo, utsvettning, jäkt och stress, monotoni m. m. är arbetsmiljöns stora problem. Utskottet anser det vara en brist att arbetarskyddsstyrelsen inte har kunnat lägga fast ett åtgärdsprogram för den psykosociala miljön. Yrkesinspektionen domineras av tekniker, men borde förstärkas med personal som kan psykosociala frågor. Utskottet är dock inte berett att stödja sådana försök som föreslås i motion So721, utan avstyrker bifall till motionen såvitt nu är i fråga (yrkande 5). Utskottet vill erinra om att utskottet i det följande uttalar sig om en snabbutredning om arbetsmiljölagens brister (se res. 15).

Forskning om belastningssjukdomar (mom. 14 i hemställan)

7. av Lars-Ove Hagberg (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 13 som börjar med "Utskottet delar" och slutar med "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Utskottet ser med tillfredsställelse att arbetarskyddsstyrelsen särskilt satsar på belastningsskador som forskningsområde. Utskottet vill understryka att forskning kring och åtgärder mot belastningssjukdomar måste utgöra prioriterade områden med hänsyn till den stora utbredning dessa sjukdomar har i befolkningen. Denna forskning bör bedrivas med ökad inriktning på sambandet mellan förslitnings- och belastningsskador och ackord och arbetsorganisation som ökar intensitet och ensidighet i arbetet. Detta bör ges regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 14 bort hemställa

14. beträffande *forskning om belastningssjukdomar*
att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So704 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Ett samlat program mot belastningsskador (mom. 15 i hemställan)

8. av Lars-Ove Hagberg (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 13 som börjar med "Med anledning" och slutar med "(yrkande 1)" bort ha följande lydelse:

Belastnings- och förslitningsskadorna är arbetslivets största gissel. Med kraftåtgärder kan dock dessa skador och kostnaderna för dem halveras. Utskottet delar motionärernas uppfattning att regeringen bör ges i uppgift att lägga fram ett samlat program mot belastnings- och förslitningsskador. Detta bör riksdagen med anledning av motion 1986/87:So704 yrkande 1 ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 15 bort hemställa

15. beträffande *ett samlat program mot belastningsskador*
att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So704 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Skyddsombudets stoppningsrätt (mom. 16 i hemställan)

9. av Lars-Ove Hagberg (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 14 som börjar med "Ett yrkande" och slutar med "(yrkande 3)" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening har det i arbetsmiljölagen gjorts en alltför snäv avgränsning av de situationer då skyddsombud har rätt att avbryta arbetet. Utskottet delar alltså uppfattningen i motion 1986/87:So704 yrkande 3 att den snabbaste vägen att angripa belastnings- och förslitningsskador vore att ge skyddsombudet och den lokala fackföreningen utökade befogenheter i detta hänseende. Riksdagen bör därför hemställa hos regeringen om förslag om att skyddsombud och lokala fackföreningar ges utvidgad rätt att stoppa arbeten som misstänks utsätta den arbetande för belastnings- och förslitningsskador.

dels att utskottet under mom. 16 bort hemställa

16. beträffande *skyddsombudets stoppningsrätt*
att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So704 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Kvinnors arbetsmiljö i tunga arbeten (mom. 17 i hemställan)

10. av Ulla Tillander (c) och Rosa Östh (c) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 15 som börjar med "Utskottet delar" och slutar med "(yrkande 1)" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar helt arbetsmarknadsministerns bedömning att de speciella risker som kvinnor utsätts för i arbetslivet bör uppmärksammas i arbetsmiljöforskningen. Härutöver behövs emellertid en kartläggning av kvinnors arbetsmiljö inom olika tunga arbeten för att få en bild av den aktuella

situationen. Detta skulle, såsom framhålls i motionen, bl. a. innebära att nya redskap och hjälpmedel kunde tas fram och att kvinnornas hälsosituation förbättrades.

dels att utskottet under mom. 17 bort hemställa

17. beträffande *kvinnors arbetsmiljö i tunga arbeten*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So714 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Ersättning till asbestskadade (mom. 18 i hemställan)

11. av Lars-Ove Hagberg (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 16 som börjar med "Den ersättning" och slutar med "So710 (m)" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det inte är tillfredsställande att många asbestskadade ställs utanför den träffade överenskommelsen om ersättning. Riksdagen bör därför med bifall till motion So705 (s) och med anledning av motion So710 (m) ge regeringen till känna att regeringen hos de avtalsslutande parterna bör verka för en generösare tolkning av överenskommelsen så att den grupp av asbestskadade som i dag inte får någon ersättning blir ersättningsberättigad.

dels att utskottet under mom. 18 bort hemställa

18. beträffande *ersättning till asbestskadade*

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:So705 och med anledning av motion 1986/87:So710 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Ersättning till asbestskadade (mom. 18 i hemställan)

12. av Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Ann-Cathrine Haglund (alla m) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 16 som börjar med "Den ersättning" och slutar med "So710 (m)" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det inte är tillfredsställande att många asbestskadade ställs utanför den trygghet som den träffade överenskommelsen om ersättning ger. Riksdagen bör därför med bifall till motion So710 (m) och med anledning av motion So705 (s) ge regeringen till känna angelägenheten av att regeringen prövar möjligheten att förbättra situationen för de asbestskadade som fått sin asbestbetingade sjukdom konstaterad före den 1 februari 1974.

dels att utskottet under mom. 18 bort hemställa

18. beträffande *ersättning till asbestskadade*

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:So710 och med anledning av motion 1986/87:So705 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

13. av Daniel Tarschys (fp), Ingrid Ronne-Björkqvist (fp) och Lars-Ove Hagberg (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 17 som börjar med "Utskottet vidhåller" och slutar med "So717 (s, vpk)" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening måste hälsoriskerna vid s. k. passiv rökning i arbetsmiljön begränsas ytterligare. Ingen skall mot sin vilja behöva exponeras för tobaksrök på sin arbetsplats. Det har hittills överlämnats åt arbetsmarknadens parter att träffa överenskommelser i frågan. Enligt utskottets uppfattning har detta inte medfört en tillräcklig förbättring av arbetsmiljön. Med hänsyn till allergikernas problem och till vad som nu mera är känt om den passiva rökningens långsiktiga skadeverkningar är tiden nu mogen att låta arbetarskyddsstyrelsen utfärda bindande föreskrifter för sådana arbetslokaler som nyttjas av icke-rökare. Detta bör riksdagen med anledning av motion 1986/87:So717 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 19 bort hemställa

19. beträffande *rökfri arbetsmiljö*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So717 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Projektörers/konstruktörers arbetsmiljöansvar (mom. 21 i hemställan)

14. av Lars-Ove Hagberg (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 19 som börjar med "Utskottet delar" och slutar med "utan avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är mycket viktigt att beakta arbetsmiljösynpunkter redan på ett tidigt stadium av planeringsprocessen för att en god arbetsmiljö skall uppnås. Gällande lagstiftning bör därför ses över och kompletteras så att den även omfattar projektörers/konstruktörers arbetsmiljöansvar. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 21 bort hemställa

21. beträffande *projektörers/konstruktörers arbetsmiljöansvar*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So718 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

En snabbutredning om arbetsmiljölagens brister (mom. 22 i hemställan)

15. av Lars-Ove Hagberg (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 20 som börjar med "Utskottet avstyrkte" och slutar med "So712 (vpk)" bort ha följande lydelse:

Miljöfrågorna, såväl om den inre som den yttre miljön, har under många år

haft en framskjuten ställning inom svensk arbetarrörelse och i den allmänpolitiska debatten. Allt fler också på arbetsgivarsidan har börjat inse att satsningar på en god arbetsmiljö främjar både kvalitet och produktion.

Miljön på arbetsplatserna i många företag är emellertid fortfarande dålig och ibland t. o. m. så undermålig att den leder till ohälsa. För att påskynda utvecklingen och få till stånd förbättringar och förändringar i arbetsmiljön måste därför, enligt utskottets mening, arbetsmiljölagen och arbetsmiljöförordningen reformeras. Denna lagstiftning har nu tillämpats sedan 1978, och hittills vunna erfarenheter talar bl. a. för att skyddsombudens möjligheter att fylla sin funktion måste stärkas. Sanktionsbestämmelserna i arbetsmiljölagen måste också ses över. Brister i produktkontroll och föreskrifter måste regleras. Förslitnings- och belastningsskador måste förhindras genom att arbetsplatserna och deras organisation förändras. Utskottet tillstyrker alltså motion 1986/87:So712 (vpk) vari föreslås att en utredning ser över arbetsmiljölagstiftningen i enlighet med vad som ovan uttalats.

dels att utskottet under mom. 22 bort hemställa

> 22. beträffande *en snabbutredning om arbetsmiljölagens brister*
> att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So712 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

En översyn av arbetsmiljölagen med hänsyn till de handikappades behov (mom. 23 i hemställan)

16. av Lars-Ove Hagberg (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 21 som börjar med "Genom de" och slutar med "och effektivt" bort ha följande lydelse:

Alla individer i samhället måste ges möjlighet till ett fritt yrkesval och meningsfulla arbetsuppgifter. Utskottet delar därför motionärernas uppfattning att de föreskrifter som kompletterar arbetsmiljölagen liksom den skyddsutrustning som finns på arbetsplatserna måste anpassas till de handikappades förutsättningar i såväl fysiskt som psykiskt hänseende. Föreskrifterna på arbetsmiljöområdet bör ses över i detta syfte. Vad utskottet här anfört med anledning av motion 1986/87:So719 (s) bör riksdagen ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 23 bort hemställa

> 23. beträffande *en översyn av arbetsmiljölagen med hänsyn till de handikappades behov*
> att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So719 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Arbete åt ungdomar under 18 år (mom. 24 i hemställan)

17. av Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Karl-Gösta Svenson (alla m) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 22 som börjar med "Motiven bakom" och slutar med "So706 (m)" bort ha följande lydelse:

Det är givet att det behövs vissa bestämmelser i arbetsmiljölagstiftningen som tar sikte på att skydda minderåriga. Enligt utskottets mening får dock arbetsmiljön inte bli så genomreglerad att ungdomar fråntas en mängd möjliga arbetsuppgifter. Med anledning av vad som påtalas i motionen bör regeringen därför göra en utvärdering av arbetsmiljölagstiftningens effekter när det gäller möjligheten att ge de unga meningsfull sysselsättning.

dels att utskottet under mom. 24 bort hemställa:

> 24. beträffande *arbete åt ungdomar under 18 år*
> att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So706 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Striktare föreskrifter (mom. 25 i hemställan)

18. av Lars-Ove Hagberg (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 23 som börjar med "Mot bakgrund" och slutar med "motionen (vpk)" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter ofta är mycket allmänt formulerade och i allt högre grad saknar krav på opartisk provning och kontroll. Detta är enligt utskottets mening en olycklig utveckling som kan leda till att den under många år upparbetade säkerhetsstandarden inom arbetsmarknaden raseras. Regeringen bör därför vidta åtgärder som syftar till att det snarast skapas strikta regler på arbetarskyddets område. Detta bör riksdagen med anledning av motion 1986/87:So703 (vpk) ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 25 bort hemställa

> 25. beträffande *striktare föreskrifter*
> att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So703 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Översyn av gränsvärdena (motiveringen till mom. 26 i hemställan)

19. av Lars-Ove Hagberg (vpk) som anser:

att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 24 som börjar med "Utskottet förutsätter" och slutar med "av motionen" bort ha följande lydelse:

Det förhållandet att gränsvärden bestäms efter förhandlingar med bl. a. Arbetsgivareföreningen samt fastställs av arbetarskyddsstyrelsens styrelse efter en omfattande remissbehandling gör arbetet med nya föreskrifter tidsödande. Det innebär vidare att de gränsvärden som fastställs utgör en kompromiss mellan arbetsgivarnas vinstintresse och arbetstagarnas berättigade krav på en riskfri arbetsmiljö. Utskottet hävdar bestämt att målsättningen för arbetarskyddsstyrelsens föreskriftsverksamhet måste vara en riskfri arbetsmiljö utan hänsyn till företagens profiter. Utskottet finner i övrigt inte anledning till något uttalande från riksdagens sida med anledning av motionen.

Säkerhetsdagar i skogen (mom. 28 i hemställan)

20. av Ulla Tillander (c) och Rosa Östh (c) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 25 som börjar med "Utskottet förutsätter" och slutar med "(yrkande 2)" bort ha följande lydelse:

Det självverksamma skogsbruket är såsom framgått av motionen en olycksfallsdrabbad bransch. Det är därför enligt utskottets mening högst befogat att arbetarskyddsstyrelsen anordnar sådana "säkerhetsdagar i skogen" som föreslås i motionen. Detta bör riksdagen med anledning av motion So708 (c) yrkande 2 ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 28 bort hemställa

28. beträffande *säkerhetsdagar i skogen*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So708 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Skyddsarbetet på högskoleområdet (mom. 30 i hemställan)

21. av Lars-Ove Hagberg (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 27 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "riksdagens sida" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att frågan om studenternas möjlighet att delta i skyddsarbetet nu måste komma till en lösning. Det är uppenbarligen meningslöst att lämna saken till överläggningar mellan arbetsmarknadens parter eftersom överläggningarna inte leder till något resultat. Utskottet anser därför i likhet med motionärerna i motion So709 (vpk) att lösningen måste sökas genom lagstiftning. Arbetsmiljölagen bör således ändras så att studenterna omfattas av 6 kap. i lagen.

dels att utskottet under mom. 30 bort hemställa

30. beträffande *skyddsarbetet på högskoleområdet*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So709 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Bensinstationspersonalens arbetsmiljö (mom. 31 i hemställan)

22. av Lars-Ove Hagberg (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 28 som börjar med "En i stort" och slutar med "So715 (vpk)" bort ha följande lydelse:

Det är uppenbart att arbete som innebär att arbetstagaren utsätts för höga halter av bensinånga innebär stora hälsorisker. Utskottet anser att det är angeläget att hälsoproblemen för bensinstationspersonalen ytterligare uppmärksammas och tillstyrker därför förslaget i motion 1985/86:So715 om en undersökning av bensinstationspersonalens arbetsmiljö och hälsotillstånd. Vad utskottet här uttalat bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 31 bort hemställa

31. beträffande *bensinstationspersonalens arbetsmiljö*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:So715 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Innehållsförteckning

Sammanfattning ... 1
Proposition 1986/87:100 bil. 2 ... 1
Motioner ... 2
Utskottet ... 4
Dator- och bildskärmsarbete m. m. ... 4
Arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter m. m. ... 5
Forskning om hälsorisker vid bildskärmsarbete ... 5
Upphandling och provning av bildskärmsterminaler, m. m. ... 6
Skydd för bildskärmsarbetare ... 7
Tillsättande av en datamiljökommission ... 8
Omplacering eller ledighet för graviditet ... 8
Yrkesinspektionens verksamhet ... 9
Den psykosociala arbetsmiljön ... 11
Företagshälsovården ... 12
Belastningsskador, m. m. ... 13
Asbestskador ... 15
Rökfri arbetsmiljö m. m. ... 16
Vissa ändringar i arbetsmiljölagen ... 18
Projektörers/konstruktörers arbetsmiljöansvar ... 18
En snabbutredning om arbetsmiljölagens brister ... 19
En översyn av arbetsmiljölagen med hänsyn till de handikappades behov ... 20
Arbete åt ungdomar under 18 år ... 21
Arbetarskyddsstyrelsens verksamhet ... 22
Striktare föreskrifter ... 22
Översyn av gränsvärdena ... 23
Störande ljud i arbetsmiljön ... 24
Jord- och skogsbrukets arbetsmiljö ... 25
Säkerhetsdagar i skogen ... 25
Arbetsskadestatistik inom jord- och skogsbruk ... 25
Skyddsarbetet på högskoleområdet ... 26
Bensinstationspersonalens arbetsmiljö ... 27
Medelsanvisningarna ... 28
Hemställan ... 29
Reservationer ... 31
1. Offentliggörande av testresultat (mom. 4 i hemställan) av c ... 31
2. Tillsättande av en datamiljökommission (mom. 6 i hemställan) av vpk ... 31
3. Omplacering eller ledighet för graviditet (mom. 7 i hemställan) av fp ... 31
4. Dito av vpk ... 32
5. Facklig majoritet i arbetarskyddsverkets styrelse och i yrkesinspektionsnämnderna (mom. 10 i hemställan) av vpk ... 32
6. Den psykosociala arbetsmiljön (motiveringen till mom. 11 i hemställan) av vpk ... 33
7. Forskning om belastningssjukdomar (mom. 14 i hemställan) av vpk 33

8. Ett samlat program mot belastningsskador (mom. 15 i hemställan) av vpk 34
9. Skyddsombudets stoppningsrätt (mom. 16 i hemställan) av vpk ... 34
10. Kvinnors arbetsmiljö i tunga arbeten (mom. 17 i hemställan) av c 34
11. Ersättning till asbestskadade (mom. 18 i hemställan) av vpk 35
12. Dito av m 35
13. Rökfri arbetsmiljö (mom. 19 i hemställan) av fp och vpk 36
14. Projektörers/konstruktörers arbetsmiljöansvar (mom. 21 i hemställan) av vpk 36
15. En snabbutredning om arbetsmiljölagens brister (mom. 22 i hemställan) av vpk 36
16. En översyn av arbetsmiljölagen med hänsyn till de handikappades behov (mom. 23 i hemställan) av vpk 37
17. Arbete åt ungdomar under 18 år (mom. 24 i hemställan) av m 37
18. Striktare föreskrifter (mom. 25 i hemställan) av vpk 38
19. Översyn av gränsvärdena (motiveringen till mom. 26 i hemställan) av vpk 38
20. Säkerhetsdagar i skogen (mom. 28 i hemställan) av c 39
21. Skyddsarbetet på högskoleområdet (mom. 30 i hemställan) av vpk 39
22. Bensinstationspersonalens arbetsmiljö (mom. 31 i hemställan) av vpk 39